

Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksujärjestelmän kehittämistarpeet

Selvitys nykyisen hyvitysmaksujärjestelmän toimivuudesta, näköpiirissä olevista haasteista ja kehittämistarpeista

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:11

Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksujärjestelmän kehittämistarpeet

Selvitys nykyisen hyvitysmaksujärjestelmän toimivuudesta, näköpiirissä olevista haasteista ja kehittämistarpeista

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:11

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto / *Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen*
PL / PB 29
00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut>

Taitto: Erja Kankala, opetus- ja kulttuuriministeriö

ISBN 978-952-485-946-2 (nid.)
ISBN 978-952-485-945-5 (PDF)
ISSN-L 1799-0327
ISSN 1799-0327 (painettu)
ISSN 1799-0335 (PDF)

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/
Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2010:11

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Julkaisun päivämäärä
29.10.2010

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Opetus- ja kulttuuriministeriö	Julkaisun laji Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
	Toimeksiantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö	
	Toimielimen asettamispv Dnro 12/670/2010	
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksujärjestelmän kehittämistarpeet (Om behovet att utveckla ersättningsystemet för privatkopiering)		
Julkaisun osat Muistio + liitteet		
Tiivistelmä <p>Opetusministeriössä on selvitetty hyvitysmaksujärjestelmän taustalla olevista periaatteista ja käytännön perusteista. Selvityksessä tarkastellaan järjestelmän toimivuutta kokonaisuutena sekä teknisestä ja toimintaympäristössä tapahtuvasta muutoksesta johtuvia muutospaineita.</p> <p>1980-luvulla perustetun hyvitysmaksujärjestelmän toimivuuden osalta selvityksessä todetaan, että hyvitysmaksujärjestelmä pääasiallisesti toimii sille aikoinaan asetettujen tavoitteiden ja periaatteiden mukaisesti. Tekninen ja toimintaympäristössä tapahtuva kehitys asettaa kuitenkin haasteita nykyisen järjestelmän toimivuudelle ja myös sen toimintaperiaatteille ja hyväksyttävyydelle.</p> <p>Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksujärjestelmän toimintaympäristössä tapahtuneisiin tai tapahtuviin muutoksiin lukeutuu:</p> <ul style="list-style-type: none">- digitaalinen kopiointitekniikka ja sähköiset verkot, jotka ovat mahdollistaneet täydelliset kopiot ja helpon siirrettävyyden myös yksityisen piiriin ulkopuolelle- sosiaalinen media, joka on hämärtänyt yksityisen ja julkisen piiriin välistä eroa- kopioiden syntyminen edellytyksenä kappaleen kuultavaksi ja nähtäväksi saamiseksi ja kopiointitapahtumien moninkertaistuminen tämän teknisen kehityksen seurauksena- mahdollisuus rajoittaa ja/tai valvoa kopiointi teknisin keinoin sekä mahdollisuus kuluttajalle asti ulottuvaan katkeamattomaan sopimusketjuun, mukaan lukien vapaata käyttöä sallivien käyttöilupien (esim. creative commons) yleistymisen. Sopimukset ja tekniset toimenpiteet sivuuttavat yksityisen kopioinnin hyväksi säädettyä tekijänoikeuden rajoitusta.- tallennusvälineiden monimuotoistuminen ja yhdentymisen (konvergointi) ja yleiskäyttöisyys, sekä hämärtävä ero yrityksille ja yksityisille tarkoitettujen tallennusvälineiden välillä, jotka vaikeuttavat olennaisesti hyvitysmaksujärjestelmän soveltamista käytännössä- serveritallennus, johon hyvitysmaksut ei teknisesti ole mahdollista ulottaa nykyisen järjestelmän puitteissa- tallennuskapasiteetin nopea lisääntyminen ja suhde kohtuulliseen hyvitykseen, jonka johdosta hyvitysmaksun osuus tallennusvälineen hinnasta tallennusvälineiden valmistajien ja maahantuojaisten näkökulmasta voi nousta kohtuuttomaksi tai hyvitysmaksu jäädä kohtuuttoman pieneksi tekijöiden näkökulmasta. <p>Nämä muutostrendit eivät vielä tässä vaiheessa kokonaisuutena arvioiden ole toteutuneet siinä laajuudessa, että hyvitysmaksujärjestelmän laajamittainen uudistaminen olisi välttämätöntä.</p> <p>Haastattelujen ja käytyjen keskustelujen perusteella ehdotetaan, että nykyinen hyvitysmaksujärjestelmä toistaiseksi pidetään ennallaan. Nykyisen järjestelmän kehittämiseksi esitetään, että kopiointitutkimuksien laatua kehitetään, että hyvitysmaksujärjestelmän läpinäkyvyyttä ja julkista luotettavuutta parannetaan ja että ryhdytään selvittämään millä tavoin hyvitysmaksujärjestelmästä aiheutuva hallinnollista taakkaa ja päätöksentekoa voitaisiin keventää.</p> <p>Lisäksi ehdotetaan, että hyvitysmaksupäätöksiä koskeva järjestelmä selkeytetään ja että hyvitysmaksun palautus- ja vapautusjärjestelmä tehostetaan.</p>		
Avainsanat Tekijänoikeus, hyvitysmaksu, yksityinen kopiointi, tallennusvälineet		
Muut tiedot		
Sarjan nimi ja numero Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:11	ISSN 1799-0327 (painettu) 1799-0335 (PDF) -L 1799-0327	ISBN 978-952-485-946-2 (nid.) 978-952-485-945-5 (PDF)
Kokonaissivumäärä 58	Kieli suomi	Hinta Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Yliopistopaino	Kustantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö	

Presentationsblad

Utgivare
Undervisnings- och kulturministeriet

Utgivningsdatum
29.10.2010

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Undervisnings- och kulturministeriet	Typ av publication Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
	Uppdragsgivare Undervisnings- och kulturministeriet	
	Datum för tillsättande av	Dnro 12/670/2010
Publikation (även den finska titeln) Om behovet att utveckla ersättningssystemet för privatkopiering (Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksujärjestelmän kehittämissarpeet)		
Publikationens delar Promemoria samt bilagor		
Sammandrag Undervisningsministeriet har utrett principerna och de praktiska motiveringarna som underliggör systemet med ersättning för framställning av kopior för privat bruk (kompensationsavgifter). I utredningen undersöks hur väl systemet fungerar som helhet samt vilka förändringstryck som förorsakas av den tekniska utvecklingen och förändringarna i verksamhetsmiljön i övrigt. I utredningen konstateras att systemet med ersättning för framställning av kopior för privat bruk, som skapades på 1980-talet, fungerar i enlighet med de målsättningar och principer som i tiderna fastslagits. Utvecklingen i teknik och övrig verksamhetsomgivning ställer dock helt klart utmaningar för det nuvarande systemets praktiska funktion, för dess funktionsprinciper och godtagbarhet. Till de förändringar som har skett eller fortgående sker i verksamhetsmiljön för systemet med ersättning för framställning av kopior för privat bruk hör: <ul style="list-style-type: none"> - den digitala kopieringsteknologin och de elektroniska nätverken, som möjliggör framställandet av perfekta kopior och gör det enkelt att flytta över dem utanför den privata sfären - de sociala medierna, som fördunklar skillnaden mellan det offentliga och det privata - uppkomsten av kopior, vilket är en förutsättning för att exemplaren skall kunna ses eller höras, och fak-tum att den tekniska utvecklingen leder till att mångfaldigt fler kopior framställs. - möjligheten att begränsa och/eller kontrollera kopiering genom tekniska åtgärder samt till en obruten avtalskedja som inkluderar förhållandet till konsumenten, inklusive ett ökat bruk av licenser som tillåter fri användning av verket (t.ex. creative commons) - uppkomsten av allt flere olika upptagningsunderlag, en sammansmältning (konvergering) av olika underlag och möjlighet att använda dem för olika ändamål, inklusive en allt tydligare gräns mellan upptagningsunderlag som är avsedda att användas av privatpersoner och sådana för företag, vilket försvårar tillämpningen av ersättningssystemet för privatkopiering. - lagring på servrar, för vilket man av tekniska skäl inte kan uppbära avgift inom ramen för nuvarande system - lagringskapaciteten, som ökar snabbt, och dess förhållande till en skälig ersättning, vilket leder till att ersättningsandelen av upptagningsunderlagets pris ur tillverkarens eller importörens synvinkel kan te sig oskäligt hög och ur upphovsmannens synvinkel oskäligt låg. Dessa förändringstrender har som helhet betraktat inte förverkligats i sådan utsträckning att det skulle vara nödvändigt att förverkliga en omfattande reform av ersättningssystemet. På basen av intervjuer och diskussioner som har företetts föreslås att nuvarande system för ersättning av framställning av exemplar för privat bruk tills vidare hålls oförändrat. För att utveckla det nuvarande systemet föreslås att kvaliteten på kopieringsundersökningarna utvecklas, systemets transparens och offentliga tillförlitlighet förbättras och att man utreder på vilket sätt den administrativa bördan kan minskas och beslutsprocesserna som gäller ersättningssystemet kan förenklas. Därutöver föreslås, att beslutsfattandet gällande avgifterna förtydligas och att man effektiviserar systemet med återbäring av eller befrielse från avgifterna.		
Nyckelord Upphovsrätt, kompensationsavgift, framställning av kopior för privat bruk, upptagningsunderlag		
Övriga uppgifter		
Seriens namn och nummer Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2010:11	ISSN 1799-0327 (Print) 1799-0335 (PDF) -L 1799-0327	ISBN 978-952-485-946-2 (hft.) 978-952-485-945-5 (PDF)
Sidoantal 58	Språk finska	Pris
Distribution Universitetstryckeriet		Sekretessgrad offentlig
Distribution Universitetstryckeriet		Förlag Undervisnings- och kulturministeriet

Description

Publisher
Ministry of Education and Culture

Date of publication
29.10.2010

<p>Authors</p> <p>Ministry of Education and Culture, Finland</p>	<p>Type of publication Reports of the Ministry of Education and Culture, Finland</p>	
	<p>Contracted by</p>	
	<p>Committee appointed on</p>	<p>Dnro 12/670/2010</p>
<p>Name of publication The need to develop the copyright levy system; An assessment of the functioning of the current copyright levy system, future challenges and need for development</p>		
<p>Parts of Publication Memorandum Report + appendix</p>		
<p>Abstract</p> <p>The Ministry of Education and Culture has reviewed the principles and practical grounds underpinning the copyright levy system. The review looks at the performance of the system as a whole and the pressures for change due to changes in the technological and operating environments.</p> <p>The review found that the levy system, which was established in the 1980s, works according to the aims and principles determined for it at the time. However, changes in the technological and operating environments challenge its operation and its operating principles and acceptability.</p> <p>The changes complicating compensation for private copying include the following:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Digital copying technology and electronic networks enable perfect copies to be made and transferred outside the sphere of private copying. - The social media have blurred the demarcation between the public and the private sphere. - Making works available for listening and viewing entails the creation of copies and the multiplication of copying events as a result. - It is possible to limit and/or control copying by technological means, an unbroken contractual chain can be created up to the consumer and there are a growing number of licences allowing free use (such as creative commons). Agreements and technological devices bypass the limitation to copyright decreed in favour of private copying. - The diversification and convergence of recording devices, their use for many purposes and the vanishing distinction between devices intended for private and business use, which essentially complicate the application of the compensation scheme in practice. - It is impossible to extend compensation to cover data recording on servers within the current system. - A rapid increase in the recording capacity of various devices, which could lead to an unreasonable compensation in proportion to the price of the recording device or to an unreasonably small compensation from the author's viewpoint. <p>However, these changes have not, taken as a whole, materialised to an extent necessitating a more profound reform of the copyright levy system.</p> <p>On the basis of interviews and discussions, it is proposed that the copyright levy system remain unchanged for the time being. The proposed development measures are to improve surveys into copying, to enhance the transparency and public credibility of the compensation system and to undertake a review to explore ways to lighten the administrative burden and decision-making due to the levy system.</p> <p>In addition it is suggested that the decision making regarding the copyright levy is clarified and that the possibilities for refund or exemption from copyright levies are made more effective.</p>		
<p>Key words</p>		
<p>Other information</p>		
<p>Name and number of series Reports of the Ministry of Education and Culture, Finland 2010:11</p>	<p>ISSN 1799-0327 (Print) 1799-0335 (Online) -L 1799-0327</p>	<p>ISBN 978-952-485-946-2 (pbk.) 978-952-485-945-5 (PDF)</p>
<p>Number of pages 58</p>	<p>Language Finnish</p>	<p>Price</p>
<p>Distributed by Helsinki University Press</p>		<p>Published by Ministry of Education and Culture</p>
<p>Degree of confidentiality public</p>		

Sisältö

<u>Saatteeksi</u>	7
<u>1 Hyvitysmaksujärjestelmän kehittämistä koskevat ehdotukset</u>	9
<u>2 Suomen hyvitysmaksujärjestelmä</u>	12
2.1 Hyvitysmaksujärjestelmän perustelu ja yleisluonnehdinta	12
2.2 Hyvitysmaksun kohdistuminen ja kerääminen	13
2.3 Hyvitysmaksuvarojen käyttö ja tilittäminen	14
2.4 Hyvitysmaksujärjestelmästä aiheutuva työmäärä ja hallinnollinen taakka	16
2.5 Hyvitysmaksujärjestelmän piiriin kuuluvat laitteet	18
2.6 Hyvitysmaksun määrän määrittelemine	19
2.7 Hyvitysmaksujärjestelmän suhde oikeuksien sähköiseen hallintaan	22
<u>3 Kansainväliset velvoitteet</u>	24
3.1 Kansainväliset sopimukset	24
3.2 Tekijänoikeusdirektiivin 29/2001/EY määräykset hyvitysmaksusta	24
3.3 EU-tuomioistuimessa esillä olevat asiat hyvitysmaksusta	26
<u>4 Hyvitysmaksujärjestelmä eu:n jäsenmaissa</u>	28
<u>5 Vuosina 2008–2009 käyty keskustelu hyvitysmaksusta EU:ssa</u>	30
<u>Liite 1. Hyvitysmaksua koskevat säädökset</u>	32
<u>Liite 2. Tallennusvälineet hyvitysmaksun piirissä 1984–2010</u>	39
<u>Liite 3. Hyvitysmaksun suuruus Suomessa 1.1.2010 alkaen</u>	40
<u>Liite 4. Hyvitysmaksututkimukset 1999-2010</u>	41
<u>Liite 5. Laskutetut kappaleet 2000-2009</u>	42
<u>Liite 6. Hyvitysmaksukertymä 1992-2009 (1 000 EUR)</u>	43
<u>Liite 7. Hyvitysmaksujako 1984–2006 (1000 EUR)</u>	44
<u>Liite 8. Hyvitysmaksutuotot Euroopan maissa 2005-2009</u>	48
<u>Liite 9. Maksun taso eri maissa eräiden tallennusvälineiden osalta</u>	49
<u>Liite 10. Hyvitysmaksun määrä per capita</u>	51
<u>Liite 11. Muistio pyöreän pöydän keskustelun pohjaksi</u>	52

Saatteeksi

Samassa yhteydessä, kun hyvitysmaksua koskevan asetuksen päätöksentekotasoa vuonna 2008 nostettiin valtioneuvostoon, päätettiin opetusministeriössä käynnistää selvitys hyvitysmaksujärjestelmän taustalla olevista periaatteista ja käytännön perusteista. Selvitys laajeni tätä myötä tarkastelemaan järjestelmän toimivuutta kokonaisuutena sekä teknisestä ja toimintaympäristössä tapahtuvasta muutoksesta johtuvia muutospaineita.

Selvitys koostuu pääasiassa vuoden 2008 aikana tehtyyn kartoitukseen hyvitysmaksujärjestelmän toimivuudesta ja sen yhteydessä kerättyyn aineistoon ja tehtyihin haastatteluihin. Selvitystä varten on haastateltu niin tekijänoikeusjärjestöjä ja muita hyvitysmaksun saajia että elektroniikan maahantuojia ja valmistajia ja heitä edustavia järjestöjä. Teoston hyvitysmaksuyksiköllä on ollut keskeinen rooli hyvitysmaksuselvityksen tiedonkeruussa.

Valtiosihteeri Marcus Rantala kutsui koolle pyöreän pöydän neuvottelutilaisuuden hyvitysmaksujärjestelmän kehittämistä 19.10.2009. Neuvotteluun oli kutsuttu yksikön päällikkö Karola Baran (Teosto/hyvitysmaksuyksikkö), toimitusjohtaja Hannu Marttila (Gramex ry), toimitusjohtaja Pekka Rislakki (Kopioisto ry), toimitusjohtaja Katri Sipilä (Säveltäjien tekijänoikeustoimisto Teosto ry), toimitusjohtaja Lea Herttua (Elektroniikan tukkukauppiat ry), VP IPR & Legal Matti Kauppi (Nokia Oy), Senior Adviser, IPR Riikka Tähtivuori (Elinkeinoelämän keskusliitto), toimitusjohtaja Ben Mellin (Securycast Oy), toiminnanjohtaja Stiina Laakso (Suomen audiovisuaalisen alan tuottajat SATU ry), toimitusjohtaja Reijo Svento (Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry), sisältäjohtaja Jyrki Ojala (Tampereen tietoverkko Oy), apulaisjohtaja Päivi Seppälä (Kuluttajavirasto), tutkimuspäällikkö Maarit Taurula (Kilpailuvirasto), neuvotteleva virkamies Mikko Huuskonen (Työ- ja elinkeinoministeriö) sekä viestintäneuvos Ismo Kosonen (Viestintäministeriö). Pyöreän pöydän neuvotteluissa käsiteltiin hyvitysmaksujärjestelmän toimivuutta ja kehittämistarpeita alustavan selvityksen sekä erillisen muistion (liite 11) pohjalta. Neuvottelun päätteeksi tarjottiin osallistujille mahdollisuus tuoda esille näkemyksiään myös kirjallisesti.

Opetusministeriö kutsui koolle tieteellisen ryhmän pohtimaan hyvitysmaksujärjestelmän kehittämistarpeita ja kehittämisvaihtoehtoja 4.12.2009. Tilaisuuteen osallistui tutkijoita Helsingin kauppakorkeakoulusta, Teknillisestä yliopistosta sekä Helsingin yliopistosta.

Hyvitysmaksujärjestelmän toimivuuden osalta keskeinen päätelmä on, että hyvitysmaksujärjestelmä toimii sille aikoinaan asetettujen tavoitteiden ja periaatteiden mukaisesti. Tekninen ja toimintaympäristössä tapahtuva kehitys asettaa kuitenkin selkeitä haasteita nykyisen järjestelmän toimivuudelle ja myös sen periaatteelliselle hyväksyttävyydelle.

Haastattelujen ja käytyjen keskustelujen perusteella ehdotetaan, että nykyinen hyvitysmaksujärjestelmä säilytetään toistaiseksi ennallaan. Nykyisen järjestelmän kehittämiseksi esitetään, että kopiointitutkimuksien laatua kehitetään, että hyvitysmaksujärjestelmän läpinäkyvyyttä ja julkista luotettavuutta parannetaan ja että ryhdytään selvittämään millä tavoin hyvitysmaksujärjestelmästä aiheutuva hallinnollinen taakka ja päätöksenteko voitaisiin keventää.

Lisäksi ehdotetaan, että hyvitysmaksupäätöksiä koskeva järjestelmä selkeytetään ja että hyvitysmaksun palautus- ja vapautusjärjestelmä tehostetaan.

Lokakuun 29. päivänä 2010

Opetus- ja kulttuuriministeriö

1 Hyvitysmaksujärjestelmän kehittämistä koskevat ehdotukset

1. Yksityistä kopiointia koskevan rajoituksen poistamiseen ei ole syytä eikä rajoitusta tule muuttaa subjektiiviseksi oikeudeksi, josta ei voisi toisin sopia tai jota ei saisi teknisin suojakeinoin rajoittaa. Laillisen lähteen vaatimuksen seurauksia tulisi arvioida.

Yksityistä kopiointia koskevan rajoituksen taustalla on tärkeitä sivistyksellisiä ja yksityisautonomiaan liittyviä näkökohtia. Kuluttajan näkökulmasta kysymys on toimintavapauden säilyttämisestä. Tästä huolimatta yksityistä kopiointia koskevaa rajoitusta ei tule muuttaa subjektiiviseksi kuluttajan oikeudeksi, jota ei saa sopimuksin tai teknisin rajoituksin rajoittaa. Tekijällä tulee jatkossakin olla oikeus määrätä kappaleen valmistamisesta ja yleisön saataviin saattamisesta

Tekijän näkökulmasta kysymys on luovan toiminnan edellytysten säilyttämisestä. Hyvitysmaksujärjestelmällä on ensisijaisesti kulttuuripoliittiset tarkoitukset.

Tekijällä pitää säilyä oikeus määrätä teoksen hyödyntämisestä, eikä erityisen painavaa syytä ole yksityisten sopimus- ja muiden järjestelyiden rajoittamiseksi.

Laillisen lähteen vaatimuksen soveltuminen hyvitysmaksujärjestelmään tulisi arvioida uudelleen. Laillisen lähteen vaatimus asettaa kuluttajille laajan selonottovelvollisuuden ja rajoittaa hyvitysmaksun soveltamista laittomasta lähteestä tapahtuvaan kopiointiin.

2. Säilytetään nykyinen laitepohjainen hyvitysmaksujärjestelmä toistaiseksi.

Järjestelmän muuttamista budjettirahoitteiseksi puoltaisi se, että tällöin voitaisiin taata jonkin verran vakaampi tulokehitys, sillä nykyinen laitepohjainen hyvitysmaksujärjestelmä merkitsee, että taloudellinen taantuma suoraan vaikuttaa hyvitysmaksukertymään. Lisäksi laitepohjainen järjestelmä on muuttumassa yhä haastavammaksi, johtuen eri laitteiden lisääntyvästä määrästä, samaan laiteryhmään kuuluvien laitteiden erilaisuudesta (tämä koskee esimerkiksi matkapuhelimia), ja uusien laiteryhmiä syntymisestä. Myös erilaisten verkkotallennuspalveluiden (eli serveritallentamisen) yleistymisen, sikäli kun ei ole kysymys sisältöpalvelun tarjoamisesta, muodostuu ongelmalliseksi hyvitysmaksun perintäjärjestelmälle.

Järjestelmän muuttaminen budjettirahoitteiseksi etäännyttäisi kuitenkin hyvitysmaksujärjestelmämme erityiskorvauksesta puhtaaksi kulttuuripoliittiseksi tueksi ja etäännyttäisi sitä yksityisen kopioinnin rajoituksesta.

Nykyisessä valtiontalouden tilanteessa ei ole edellytyksiä muuttaa hyvitysmaksu budjet-tirahoitteiseksi. Hyvitysmaksun periminen erillisenä mediamaksuna tai sen osana ei myöskään ole toteutettavissa sen jälkeen kun on luovuttu suunnitelmista asettaa mediamaksu YLE:n toiminnan rahoittamiseksi.

3. Tarve hyvitysmaksujärjestelmän säilyttämiseksi tai olennaiseksi muuttamiseksi tulee tarkastella aika ajoin.

Hyvitysmaksujärjestelmästä muodostuvan kokonaisuuden toimivuuteen kohdistuu erinäisiä paineita, joita tulisi ottaa huomioon.

Hyvitysmaksujärjestelmän luonteeseen kuuluu, että hyvitysmaksu voidaan kohdentaa niille, joiden teoksia käytetään kappaleen valmistamiseen yksityiseen käyttöön. Aikaisemmin lähteenä ovat toimineet televisio, radio ja musiikkitalenteet. Hyvitys on kohdentunut näissä viestimissä esitettyjen teosten oikeudenhaltijoille. Sitä mukaa kun lähteenä yhä suuremmassa määrin on internetin kautta saatavilla olevat tietoväylät, on hyvityksen kohdentaminen muuttumassa vaikeammaksi.

Tallennusalojen konvergointi ja laitepohjan jatkuva laajentuminen vaikeuttaa relevantin tallennevälinepohjan hahmottamista ja arviointia.

Yksityisen kopioinnin vaikutukset oikeudenhaltijoiden taloudellisiin intresseihin sekä sähköisen kaupan kehittymiseen tulisi seurata. Hyvitysmaksun tarkoitus ei ole tarjota oikeudenhaltijoille vaihtoehtoisen ansaintamallin siltä varalta, että kuluttaja ei ole kiinnostunut ostamaan käyttöoikeuksia teoksiin, joiden käyttöä on rajoitettu sopimusehdoin tai teknisin toimenpitein. Lisensiointimahdollisuuksien sekä teknisten suojakeinojen kehittyminen ja kehittymismahdollisuudet tulee huomioida.

Pitkällä tähtäimellä tulisi tavoitella EU:n yhtenäistä säädösperustaa yksityisestä kopioinnista ja yksityisen kopioinnin aiheuttavien haittojen korvaamisesta.

4. Selvitetään tarkemmin hyvitysmaksujärjestelmän aiheuttamat hallinnolliset kustannukset ja mahdollisuudet virtaviivaistaa hallintoa

Hyvitysmaksujärjestelmän aiheuttamat hallinnolliset kustannukset niin viranomaisille, järjestöille kuin yrityksille tulisi selvittää. Nykyisellään ei ole saatavilla luotettavaa tietoa järjestelmän aiheuttamista kustannuksista muutoin kuin hyvitysmaksuyksikön hallinnointikustannusten sekä jossain määrin hyvitysmaksun edelleentilittämiseen liittyvien hallinnointikustannusten osalta. Mikäli hyvitysmaksu laajennettaisiin koskemaan tietokoneita, USB-muisteja ja ulkoisia kovalevyjä, joita käytetään myös laajasti yritystoiminnassa, on oletettavaa, että maksun palautusjärjestelmän toimivuuden takaamiseksi olisi asetettava kaupalle velvollisuus huolehtia maksun palautusjärjestelmään liittyvästä tiedottamisesta.

Tarkasteltavaksi tulisi ottaa yrityksille, viranomaisille ja muille yhteisöille aiheutuvat kustannukset muun muassa hyvitysmaksuun liittyvästä päätöksentekojärjestelmästä, valvonnasta, raportoinnista, maksun palautus- tai vapautusjärjestelmästä ym. Tarkastelun tavoitteena tulee olla hyvitysmaksujärjestelmästä aiheutuvan hallinnollisen taakan vähentäminen.

5. Kopiointitutkimusten laatua kehitetään

Suoritetaan auditointi nykyisestä kopiointitutkimustoiminnasta, johon sisältyy arvio kopiointitutkimuksen kehittämistarpeista.

Kopiointitutkimusten tarve ei poistuisi siinäkään tapauksessa, että hyvitysmaksujärjestelmä olisi budjettirahoitteinen, koska hyvitysmaksun tulee joka tapauksessa perustua todennettuun kopiointikäyttäytymiseen. Myös hyvitysmaksun jako edellyttää, että on riittävästi tietoa kopiointilähteistä.

6. Lisätään hyvitysmaksujärjestelmän läpinäkyvyyttä ja julkista luotettavuutta.

Se, että hyvitysmaksuyksikkö on osa Teostoa, on omiaan aiheuttamaan epäilyksiä hyvitysmaksuyksikön puolueellisuudesta. Epäilykset koskevat erityisesti kopiointitutkimuksia ja niistä tiedottamista. Vaihtoehtona on hyvitysyksikön perustaminen uudelleen oikeudenhaltijoiden ja elektroniikkateollisuuden sekä maahantuojiin yhteisellä päätöksellä taikka kopiointitutkimusten määrääminen ulkopuolisen, julkista luotettavuutta nauttivan tahon vastuulle, esimerkiksi kuluttajantutkimuskeskukselle.

Kopiointitutkimusten tulosaineistot tulee olla helposti ja avoimesti saatavilla (hyvitysmaksuyksikön www-sivuilla).

7. Selkeytetään hyvitysmaksupäätöksiä koskeva järjestelmä

Hyvitysmaksuasetuksessa maksua säädetään hyvitysmaksullisten laitteiden osalta, että maksu tulee periä ”digitaalisista audio- ja videotallentimista” sekä ”digisovittimista”. Nämä ovat varsin laajat kategoriat, ja käytännössä hyvitysmaksuyksikkö on arvioinut, mitkä laitteet kuuluisivat maksun piiriin. Näin esimerkiksi tallentavat videokamerat taikka sanelukoneet on hyvitysmaksuyksikön tekemän arvioinnin mukaan jätetty soveltamisalan ulkopuolelle.

Tulkintaepäselvyydet ovat kuitenkin lisääntymässä päin laitteiden lisääntyvän monikäyttöisyyden vuoksi. Koska hyvitysmaksun alasta päättäminen kuuluu valtioneuvostolle, tulisi hyvitysmaksuasetuksessa laitekohtainen soveltamisala täsmentää riittävästi. Koska tulokinnanvaraisia tilanteita tästä huolimatta epäilemättä syntyy, tulisi opetusministeriön antaa tarpeen mukaan täsmentävät ohjeet hyvitysmaksun soveltamisesta.

8. Hyvitysmaksun palautus- ja vapautusjärjestelmä tehostetaan

Hyvitysmaksun laajentuessa laitteisiin, joita käytetään yhtä lailla myös yritystoiminnassa taikka muiden yhteisöjen toimesta muussa tarkoituksessa kuin kappaleiden valmistamiseksi yksityiseen käyttöön, on tehostettava hyvitysmaksun palautus- ja vapautusjärjestelmä ja sitä koskevaa tiedotusta.

2 Suomen hyvitysmaksujärjestelmä

2.1 Hyvitysmaksujärjestelmän perustelu ja yleisluonnehdinta

Hyvitysmaksujärjestelmä otettiin käyttöön Suomessa vuonna 1984. Hyvitysmaksujärjestelmän taustalla on 1970-luvulla yleistynyt käytäntö nauhoittaa C-kaseteille musiikkia radiosta tai kasettinauhoista sekä 1980-luvulla yleistynyt käytäntö nauhoittaa tv-ohjelmia. Kyse on summaarisesta järjestelmästä, jolla pyritään hyvittämään oikeudenhaltijoille syntyvä haitta ja taloudellinen menetys kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön (yksityinen kopiointi).

HE 32/1984 viittaa siihen, että kopio on substituutti alkuperäiselle tuotteelle. Alkuperäisen tuotteen menekki vähenee, mikä aiheuttaa taloudellista menetystä tekijöille ja tuottajille. Yksityisen kopioinnin katsottiin vähentävän kotimaista kulttuuritarjontaa ja erityisesti taiteellisesti tai asiasisällöltään korkeatasoisten tuotteiden tuotantoa.

Lain esitöissä pidettiin todennäköisenä, että yksityinen nauhoitustoiminta on rajoittanut äänitteiden menekkiä, mikä heikentää äänilevyteollisuuden mahdollisuuksia kaupallisesti epävarmojen äänitteiden tuottamiseen ja vähentää tekijöiden ja muusikkojen tuloja. Lisäksi lisääntyvän yksityiskopioinnin arvioitiin vähentävän konserttavierailujen määrää, mikä johtaisi tekijöiden ja muusikkojen tulojen vähenemiseen.

Järjestelmää koskevat säännökset olivat uudelleen poliittisen päätöksenteon kohteena vuosina 2002–2005, kun Suomen tekijänoikeuslakiin tehtiin vuoden 2001 tietoyhteiskuntadirektiivin (2001/29/EY) edellyttämät muutokset. Tällöin suojatun aineiston yksityiselle käyttämiselle oli leimaa antavaa digitaalisen tekniikan laaja käyttö, nopeus ja tehokkuus.

Hallitus totesi vuoden 2004 esityksessä (HE 28/2004), että ”digitaalisia markkinoita, yksityistä kopiointia ja teknisten toimenpiteiden käyttöönottoa tulee myös Suomessa seurata. Sopivan hyvityksen järjestelmää ja sen kehittämistarpeita olisi arvioitava tämän kehityksen valossa.” Direktiivin terminologian mukaisesti alettiin puhua hyvitysmaksusta. Direktiivin edellytysten mukaisesti hyvitysmaksujärjestelmässä tuli myös ottaa huomioon teknisten toimenpiteiden soveltaminen kyseiseen teokseen tai aineistoon taikka niiden soveltamatta jättäminen.

Hyvitysmaksujärjestelmä on sidoksissa tekijänoikeuden rajoitukseen, joka sallii kappaleiden valmistamisen yksityiseen käyttöön. Yksityisen käytön oletetaan aiheuttavan oikeudenhaltijoille menetyksiä, jota pyritään korvaamaan tyhjiin tallennusvälineisiin kohdistuvalla maksulla. Kyse on summaarisesta oikeudenmukaisuuteen perustuvasta järjestelmästä ja kulttuurimyönteisestä politiikasta.

2.2 Hyvitysmaksun kohdistuminen ja kerääminen

Hyvitysmaksu kohdistuu ainoastaan yksityiseen kopiointiin. Ammattikäyttö ja vienti on rajattu hyvitysmaksun ulkopuolelle. Tarkemmin sanottuna hyvitysmaksusta voi vapautua tallennusvälineiden osalta:

- 1 jotka viedään maasta
- 2 joita käytetään ammattimaiseen taikka opetuksessa tai tieteellisessä tutkimuksessa tapahtuvaan kappaleen valmistamiseen
- 3 joita käytetään vammaisille tarkoitettujen tallenteiden valmistamiseen
- 4 joita käytetään tietojenkäsittelyn muisti- tai tallennusvälineiksi ammattimaisessa toiminnassa.

Ammattikäyttäjä voi vapautua hyvitysmaksusta lähettämällä Teoston hyvitysmaksu-yksikköön hakemuksen, jolla vakuutetaan, ettei levyjä tulla käyttämään yksityiseen kopiointiin. Etukäteinen vapautus hyvitysmaksuista koskee vain tyhjiä tallennusalustoja kuten CD- ja DVD-levyjä, ei laitteita kuten mp3-soittimia tai tallentavia digisovittimia. Ammattikäyttäjä saa hyvitysmaksu-yksiköltä tunnuksen, joka oikeuttaa ostamaan tyhjiä tallennusalustoja ilman hyvitysmaksua niiltä maahantuojilta, valmistajilta ja tukuilta, jotka ovat solmineet Teoston hyvitysmaksu-yksikön kanssa myyntisopimuksen. Tällaisia jälleenmyyjiä on 119 kpl yli neljälläkymmenellä paikkakunnalla Suomessa.

On väitetty, että ainakin pienten määrien ostaminen tällaisesta yrityksestä olisi kalliimpaa kuin hyvitysmaksullisten tuotteiden ostaminen kuluttajakaupasta. Tämän selvityksen puitteissa tätä väittämää ei ole voitu tarkemmin tutkia.

Suomessa n. 4.500 ammattikäyttäjällä on hyvitysmaksuvapaa osto-oikeutta antava tunnus. Suomessa on n. 250.000 yritystä¹, joten osto-oikeutettujen yritysten määrä yritysten kokonaismäärästä on noin 1,8 %. Luku lienee tätäkin pienempi, mikäli huomioidaan, että ammattikäyttäjänä voi olla myös julkisyhteisö, yhdistys tai jopa järjestäytymätön yksityishenkilöiden ryhmä (esim. musiikkiyhtye). Hyvitysmaksun vapautusjärjestelmä ei koske audio- tai videotallentimia, koska näitä käytetään harvoin muuhun kuin yksityiseen tarkoitukseen.

Osto-oikeuden lisäksi ammattikäyttäjän on mahdollista hakea palautusta suoritetusta hyvitysmaksusta. Vuonna 2009 hyvitysmaksun palautusta koskevia hakemuksia tuli noin 100 kpl. Hyvitysmaksu tulee hakea kolmen kuukauden kuluessa sen vuoden päättymisestä, jona oikeus palautukseen on syntynyt. Muutoin oikeus palautukseen raukeaa.

Suomessa harmaatuonti tai harmaat markkinat, joissa hyvitysmaksua pyritään välttämään, eivät ole ongelma. Tämä johtuu pääasiassa siitä, että meillä jälleenmyyjä on toissijaisessa vastuussa hyvitysmaksun suorittamisesta (laki 1254/1994).

Hyvitysmaksun määrästä ja hyvitysmaksun piiriin kuuluvista laitteista päätetään vuosittain asetuksella. Vuodesta 2009 alkaen hyvitysmaksusta päättää valtioneuvosto (laki 663/2008 tekijänoikeuslain 26 a §:n muuttamisesta). Hyvitysmaksun laajentuessa digitaalisiin audio- ja videotallentimiin ja laitevalikoiman kasvaessa on laitteiden kuuluminen hyvitysmaksun piiriin muuttunut yhä tulkinnanvaraisemmaksi. Hyvitysmaksu-yksikkö on käytännössä arvioinut, kuuluuko jokin laite hyvitysmaksun piiriin vai ei. Näin esimerkiksi tallentavat digikamerat tai sanelimet tai mp3-tallentimia sisältävät leikkikalut on jätetty hyvitysmaksun soveltamisen ulkopuolelle. Tekijänoikeuslaki tai sen perusteella annetut asetukset eivät sisällä määräyksiä joilla olisi delegoitu hyvitysmaksu-yksikölle oikeus päättää hyvitysmaksun tarkemmasta soveltamisalasta. Tämä ei ole aikaisemmin ollut myöskään tarpeen,

¹ Tilastokeskus: Yritykset, 2006. Yrityksistä n. 8000 oli keskisuuria tai suuria. Tilastokeskus: Katsaus yrityksiin ja toimipaikkoihin 2006.

sillä esimerkiksi C- ja VHS-kasettien osalta tulkinnavaraisuutta ei käytännössä ole ollut. Tilanne on tältä osin muuttunut, kun kyse on erilaisista digitaalisista laitteista. Kysymys laitekategorioiden tulkinnanvaraisuudesta on nyt tullut ajankohtaiseksi tablet-tuotteiden ja sähköisten lukulaitteiden osalta.

Laissa ei ole säädetty mihin toimenpiteisiin maksuvelvollinen voi ryhtyä, mikäli katsoo, ettei ole maksuvelvollinen. Maksuvelvollisen olisi muutoinkin vaikeaa todistaa hyvitysmaksuasetuksen soveltumattomuutta laitteeseen, mikäli laite kuuluu audio- tai videotallentimien koskevaan kategoriaan. Maksuvelvollisella ei ole myöskään mahdollisuutta viitata hyvitysmaksuyksikön noudattamaan käytäntöön, koska hyvitysmaksua koskevia ratkaisuja ei julkisteta. Sen sijaan tekijänoikeuslain 26 § 3. momentissa säädetään, että tulli ei saa luovuttaa laitetta maahantuojalle, ellei maahantuoja osoita maksaneensa maksun järjestölle tai antaneensa järjestölle sen hyväksymän vakuuden maksun suorittamisesta. Järjestö voi antaa määräajaksi tai toistaiseksi suostumuksensa laitteen luovutukselle ennen maksun suorittamista tai vakuuden asettamista, jos on perusteltua aihetta olettaa, että maahantuoja suorittaa maksun asianmukaisesti.

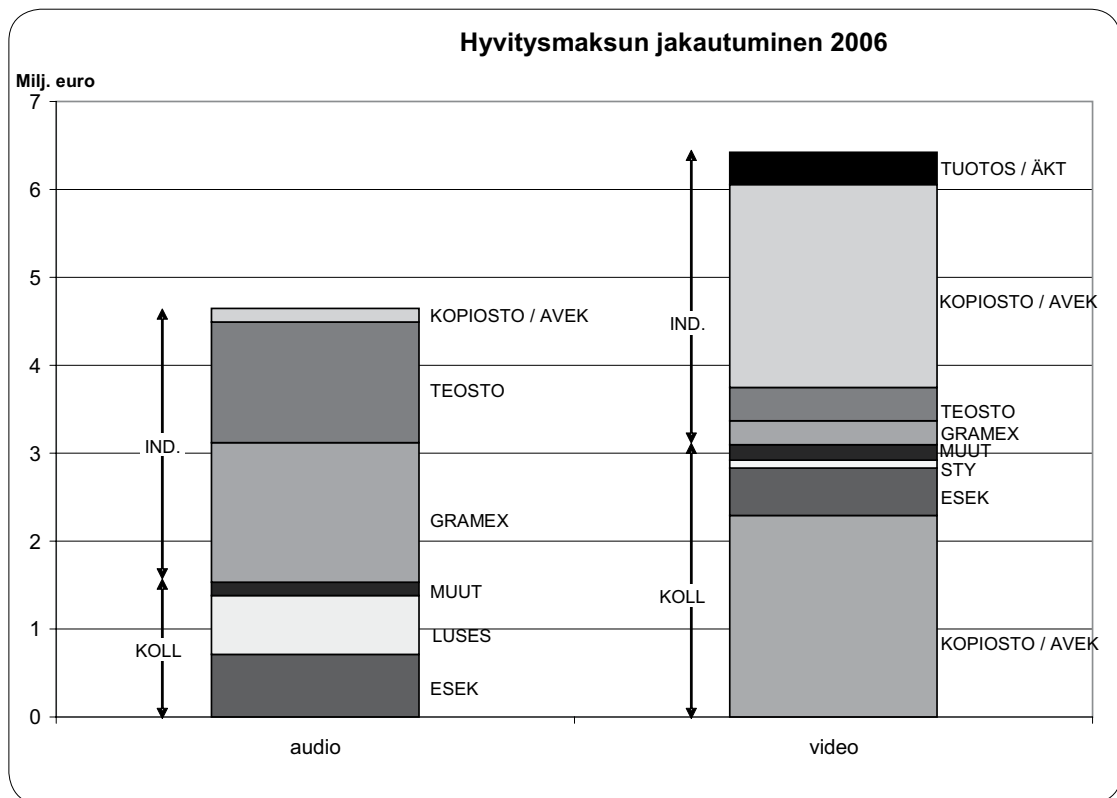
Opetus- ja kulttuuriministeriö voi antaa tarkemmat ohjeet hyvitysmaksuyksikölle hyvitysmaksuasetuksen soveltamisesta. Käytännössä ongelmaksi saattaa kuitenkin muodostua, että hyvitysmaksun perimisen edellytyksiin liittyviä epäselvyyksiä ei ole tullut ministeriön tietoon.

Hyvitysmaksun keräämisestä vastaa Teostoon perustettu hyvitysmaksuyksikkö. Yksiköllä on tekijänoikeuslain 26 d § mukaan tiedonsaantioikeus, eli oikeus saada tulliviranomaiselta perinnässä tarvittavat tiedot yksittäisistä tuontieristä sekä laitteen valmistajalta tai maahantuojalta tai jälleenmyyjältä tiedot valmistamistään, maahantuomistään tai myytäviksi tarjoamistaan laitteista. Lisäksi aluehallintovirasto voi toimittaa tarkastuksen maksuvelvollisuuden noudattamisen valvomiseksi sekä asettaa uhkasakon maksuvelvoitteen tehostamiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö valvoo hyvitysmaksuyksikön toimintaa ja päättää varojen käytöstä.

2.3 Hyvitysmaksuvarojen käyttö ja tilittäminen

Hyvitysmaksun ”elinkaari” maksun keräämisestä maksun käytön raportointiin kestää n. 4 vuotta. Esimerkiksi vuonna 2008 kerättyjen hyvitysmaksuvarojen käyttösuunnitelmasta päätetään vuonna 2009. Rahojen tilitys ja käyttö tapahtuu vuonna 2010 ja käytön raportointi vuonna 2011.

Hyvitysmaksun käyttösuunnitelmasta päättää opetusministeriö. Hyvitysmaksun jako vuosina 1884–2006 on esitelty liitteessä 6. Hyvitysmaksuyksikkö tilittää kertyneet varat käyttösuunnitelman mukaisesti. Hyvitysmaksukertymä jaetaan audio- (ääni) ja video- (kuva) osuuteen. Audio- ja video-osuudet muodostuvat niistä formaateista kertyneistä hyvitysmaksuista, jotka pääasiallisesti käytetään kyseisen aineistotyypin tallentamiseen. Audio- ja video-osuudet jakautuvat sisäisesti suoraan tilitettävään ja kollektiivitarkoitukseen käytettäviin varoihin. Näistä käytetään myös termit välittömät ja välilliset korvaukset. On huomion arvoista, että suoraan tilitettävä osuus on kasvanut sekä audio- että videopotin osalta. Audiopuolella suoraan tilitettävä osuus on kasvanut 33,3 prosentista 67 prosenttiin ja videopuolella 33,3 prosentista lähes 52 prosenttiin.

Audio- ja videopotin jakautuminen välilliseen ja suoraan tilitettävään osuuteen sekä jakautuminen eri osapuolien välillä perustuu neuvottelutulokseen ja viime kädessä OKM:n päätökseen. Suoraan tilitettävän osuuden kasvattaminen välillisen korvauksen kustannuksella on tapahtunut tekijänoikeusjärjestöjen esityksen pohjalta. Suoraan tilitettävän osuuden osalta Tuotos on ilmaissut tyytymättömyytensä aikoinaan sovittuun 11 %:n osuuteensa, ja esittää, että Tuotoksen osuus olisi nostettava 33 %:iin.

Lähettäjäyritysten mielestä heidän kuuluisi myös saada osansa hyvitysmaksuista, koska he ovat TekL 48 § mukainen oikeudenhaltijataho. Peliteollisuuden osalta voidaan todeta, että pelien osalta on epäselvää, milloin tietokonepeli olisi luokiteltavissa tietokoneohjelmaksi, jota hyvitysmaksujärjestelmä ei koske, ja milloin kyse on tekijänoikeudella suojattu teos. Eri teosmuotojen konvergoituminen ja tässä erityisesti pelien lähentyminen musiikki- ja elokuvatuotantoihin saattaa johtaa tilanteeseen, jossa oikeudenhaltija käytännössä joutuu eri asemaan riippuen siitä kuuluuko tuottaja peliteollisuuden järjestöön vai musiikki- tai elokuvatuottajien tekijänoikeusjärjestöön.

Suoraan tilitettävät varat maksettiin vuonna 2007 Gramexille, Teostolle ja Kopiosto/AVEK:lle sekä Tuotos/ÄKT:lle (nykyisin Musiikkituottajat - IFPI Finland ry) ja Gramexille, jotka tilitävät nämä varat edelleen individuaalilityksinä edunsaajille. Tekijänoikeusjärjestöjen antamien tietojen mukaan individuaalilityksiä saa Kopiostolta n. 7.000, Teostolta n. 5.600 ja Gramexilta n. 25.000 henkilöä ja Tuotokselta n. 250 tuotantoyritystä. Teostolle tilitetyistä varoista n. 1/3-osa maksetaan Nordisk Copyright Bureaulle, jonka tilityssääntöjä ei ole selvitetty. Minimitilitys on järjestöstä riippuen 5-20 EUR. Individuaalilitykset perustuvat yleensä radio- ja TV-yhtiöiden tekijänoikeusjärjestöille toimittamaan ohjelmatietoon. Gramexin tilityksestä 1/3-osa maksetaan levyjen myyntitietojen perusteella. Käyttötutkimusten mukaan yksityisen kopioinnin merkittävin lähde on edelleen radio ja TV, mutta kuluttajat käyttävät yhä enenevässä määrin internetistä saatavaa aineistoa, joiden tekijöistä ei ole nyky menetelmillä saatavissa tietoa.

Hyvitysmaksusta vain pieni osa tilitetään ulkomaisille tekijöille. Teoston tilitys ulkomaille oli vuonna 2007 n. 270.000 EUR. Gramexin ulkomaantilitys pääkonttorinsa ulkomaille pitävillä levy-yhtiöillä oli vuonna 2007 n. 1,5 miljoonaa euroa, josta hyvitysmaksu on n. 15 %. Tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin käytettävien varojen edunsaajina vuonna 2007 oli Esittävän säveltaiteen edistämiskeskus ESEK, Luovan säveltaiteen edistämissäätiö LUSES, Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus, Kirjallisuuden edistämiskeskus, Viestintätutkimuksen seura, Suomen tekijänoikeudellinen yhdistys, Kopiosto/AVEK, Suomen tekijänoikeudellinen yhdistys/instituutti, Kuvasto/VISEK sekä Kuurojen liitto. Tekijänoikeusasetuksen 39 §:n mukaan tekijöiden yhteisinä tarkoituksina pidetään muun muassa musiikki-, elokuva-, televisio- ja videokulttuurin edistämistä, mukaan lukien tekijöiden työllisyyttä ja kulttuuripalvelujen tuotantoa edistävät tarkoitukset sekä koulutus ja tutkimus.

Varojen tilittäminen kollektiivitarkoituksiin on myös perusteltu sillä, että kovin pieniä individuaalilityksiä ei kustannussyistä kannata tehdä. Lisäperusteina voidaan pitää sitä, että hyvitysmaksun turvin voidaan edistää kulttuurituotantoa laajemmin ja erityisesti uusien tekijöiden työtä. Kollektiivitarkoituksiin käytettävät varat eivät ole opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksenteon osalta olleet avoimen hakumenettelyn kohteena, eikä lainsäädännössä tarkemmin määritellä, miten varoja tulee jakaa, vaan jako on perustunut kulttuuripoliittiseen harkintaan ja ajan kuluessa muodostuneeseen käytäntöön.

Hyvitysmaksutuotoista vähennetään Teoston hyvitysmaksuyksikölle aiheutuvat hallinnointikulut, jotka vuonna 2009 olivat 810.000 EUR. Kulut ovat yleensä olleet n. 5 %. Tämän lisäksi hyvitysmaksujen jakovaiheessa syntyy hallinnointikuluja ketjun joka vaiheessa. Hyvitysmaksukertymästä arviolta n. 10 % käytetään tekijänoikeusjärjestöissä syntyviin hallinnointikuluihin.

2.4 Hyvitysmaksujärjestelmästä aiheutuva työmäärä ja hallinnollinen taakka

On vaikeaa selvittää sitä hallinnollista taakkaa mitä aiheutuu eri osapuolille hyvitysmaksujärjestelmän toteuttamisen eri vaiheissa. Tästä voidaan esittää vain karkea arvio.

Vuoden aikana järjestelmästä aiheutuu työtä etenkin hyvitysmaksuyksikölle ja opetus- ja kulttuuriministeriölle, mutta myös niille tahoille (tekijänoikeusjärjestöt, Elektroniikan tukkukauppiat, EK, Nokia), jotka osallistuvat kopiointitutkimusten suunnittelemiseen ja toteuttamiseen. Hyvitysmaksun hallinnoimista avustamaan kokoontuu ns. hyvitysmaksun neuvottelukunta, johon yllämainitut tahot osallistuvat. Neuvottelukunta kokoontuu useamman kerran vuodessa. Työtä aiheutuu myös niille viranomaisille jotka omalta osaltaan osallistuvat hyvitysmaksujärjestelmän toteuttamiseen.

Maksun asettamisvaiheessa syntyy vuosittaisesta asetuksen valmistelusta aiheutuvat kustannukset Opetus- ja kulttuuriministeriölle. Asetuksen valmisteluun liittyy neuvottelut eri intressitahojen kanssa (tekijänoikeusjärjestöt, ETK, EK, kuluttajaviranomaiset) ja muut yhteydenotot tahoilta, joilla on jokin intressi tai neuvontatarve maksuun liittyen, lausuntokierroksen järjestäminen asetuksesta sekä valtioneuvoston päätöksenteon valmistelu (sisäiset muistiot, valtioneuvoston listat jne.)

Maksun keräysvaiheessa hallinnollista taakkaa syntyy niin Teoston hyvitysmaksuyksikölle, joka valvoo tallennusalojen tuontia ja perintää kuin hyvitysmaksuyksikköä avustaville viranomaisille (tulli, aluehallintoviranomaiset, mahdollisesti myös poliisi) sekä hyvitysmaksullisten tallennusalojen valmistajille, maahantuojille ja jälleenmyyjille. Vuoden

1995 lainmuutoksen jälkeen oikeudenkäynnit hyvitysmaksuasioissa ovat vähentyneet oleellisesti, koska kaupan toissijainen vastuu ennaltaehkäisee ongelmien syntymistä.

Tullin sähköisessä tuontijärjestelmässä on laitettu rajoitus tavallisimmille sähköisille tallennusaluustoille ja tarkemmin sanottuna näiden tullinimikkeille. Tämä tarkoittaa, että tuonnissa tällaiset tavarat pysähtyvät Tullin sähköisessä järjestelmässä ja nousevat inhimilliseen käsittelyyn. Inhimillisessä käsittelyssä tullivirkailija tarkastaa onko tuoja Teostolta saadussa luottoasiakkaiden listassa ja onko kyseessä tuonti pelkästään yksityiskäyttöön, ei levitettäväksi. Näissä tapauksissa tuonti hyväksytään ilman maksun suorittamista tai vakuutta.

Vuoden 2009 tuontitilastojen mukaan tällaisia hyvitysmaksun vuoksi inhimilliseen käsittelyyn nousseita tuontitullauksia oli Tullissa hieman yli 1700 kpl. Näistä yli 1700 tapauksesta ei ole tiedossa kuinka monessa tapauksessa kyse oli Teoston luottoasiakkaasta, yksityiskäyttöön tuodusta tavarasta ja kuinka monessa Tulli joutui tosiasiallisesti tarkastamaan, että tuoja on maksanut maksun tai antanut vakuuden.

Hyvitysmaksuysikön sopimusasiakkaita (maahantuojia ja tukkureita) on noin 160 kappaletta. Näistä suuri osa tekee kuukausittaiset ilmoituksensa extranet-järjestelmän kautta. Sopimusasiakas tekee ilmoituksen hyvitysmaksuysikölle säännöllisesti kerran kuukaudessa, jokaista maahantuotua tai ostettua erää ei tarvitse ilmoittaa erikseen. Suurin osa asiakkaista tekee oma-aloitteisesti ilmoitukset hyvitysmaksuysikölle ja asiakkailta saadaan myös paljon hyvitysmaksukenttään liittyvää tietoa ja palautetta.

Hyvitysmaksuysikön asiakasvastaavat tekevät säännöllisesti markkinavalvontaa ja valvontakäyntejä jälleenmyyjien luona. 10 000 jälleenmyyjästä noin kolmannes on aktiivisemmassa valvonnassa. Asiakasvastaavat valvovat myös esimerkiksi viallisten tallennusvälineerien tuhoamista.

Laittevalmistajille ja maahantuojille hallinnollista taakkaa syntyy tietojärjestelmäinvestoinneista, jotka ovat tarpeen tietojen keräämiseen ja jakamiseen. Muutokset maksuissa ja/tai tuotevalikoimissa joudutaan syöttämään manuaalisesti tuote tuotteelta. Laskutuksen päivittäminen vaatii testausta (paperilaskut, EDI-laskut), ennen kuin voidaan laittaa ulos laskuja tuote- tai hintamuutosten jälkeen. Järjestelmä katsotaan teettävän ylipäätään runsaasti työtä (muutokset, testaukset, korjaukset, raportit).

Siltä osin kuin yhtiö toimii useassa maassa on huomioitava kunkin maan eri järjestelmä. Raportointi- ja maksuaikataulujen eroavaisuudet sekä raportointikieleen kohdistuvat vaatimukset lisäävät kustannuksia. Kustannuksia aiheuttavat myös tarkastukset, mahdollinen oikeudellinen avuntarve ja osallistuminen järjestötoimintaan, sisäinen tiedotus ja koulutus.

Maksun tilitysvaiheessa hallinnollista työtä aiheutuu hyvitysmaksuysikön lisäksi erityisesti niissä järjestöissä, joiden kautta maksut jaetaan. Opetus- ja kulttuuriministeriössä hallinnollista työtä aiheutuu hyvitysmaksun jakopäätöksen valmistelusta.

Hyvitysmaksun käyttösuunnitelman raportoinnista aiheutuu hallinnollista työtä niille tahoille, jotka jakavat hyvitysmaksuja sekä valvontaa harjoittavalle opetus- ja kulttuuriministeriölle.

Opetus- ja kulttuuriministeriölle aiheutuu työtä myös niistä päätöksistä jotka koskevat eri intressitahojen vaatimuksia päästä osalliseksi hyvitysmaksuista tai mikäli hyvitysmaksun saaja on tyytymätön osuuteensa. Tällöin ministeriö saattaa pyytää vastinetta myös muilta intressitahoilta, mikä aiheuttaa heille työtä.

Hyvitysmaksuysikön toiminta on tällä hetkellä supistunut 5 henkilötyövuoteen, kun se vielä muutama vuosi sitten oli 7 henkilötyövuotta. Opetus- ja kulttuuriministeriön työaikakirjanpito ei mahdollista sitä, että voitaisiin luotettavalla tavalla selvittää minkä verran hyvitysmaksujärjestelmä työllistää ministeriön virkamiehiä. Karkean arvion mukaan hyvitysmaksujärjestelmä työllistää ministeriötä noin 0,2 henkilötyövuoden verran vuosittain. Tekijänoikeusjärjestöjen tai maahantuojien, laittevalmistajien tai jälleenmyyjien osalta meillä ei ole

mitään laskelmia hyvitysmaksujärjestelmän aiheuttamista hallinnollisista kustannuksista. Lienee selvää, että kustannuksiin vaikuttaa myös se, tapahtuuko hyvitysmaksun tasossa ja laitepohjassa muutoksia, sillä muutokset edellyttävät toimenpiteitä käytettävissä tietojärjestelmissä.

2.5 Hyvitysmaksujärjestelmän piiriin kuuluvat laitteet

Hyvitysmaksusta säädetään Tekijänoikeuslain 26 a §:ssä. 1. momentissa:

Jos yleisön keskuuteen levitettäväksi valmistetaan tai tuodaan maahan ääni- tai kuvanauha taikka muu laite, johon teos voidaan tallentaa ja jota merkittävässä määrin käytetään teoksen kappaleen valmistamiseen yksityiseen käyttöön, valmistajan tai maahantuojan on suoritettava laitteen esitysajan tai tallennuskapasiteetin perusteella vahvistettava maksu käytettäväksi suorana hyvityksenä teosten tekijöille sekä välillisenä hyvityksenä tekijöille heidän yhteisiin tarkoituksiinsa. Hyvitys maksetaan tekijöille lukuisia tietyn alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä edustavan järjestön välityksellä opetusministeriön vuosittain hyväksymän maksuvarojen käyttösuunnitelman mukaisesti.

Tekijänoikeuslain 26 a § 1 momentin mukaan hyvitysmaksua asetettaessa on otettava huomioon:

- 1 soveltuuko nauha tai laite teoksien tallentamiseen
- 2 käytetäänkö nauhaa tai laitetta merkittävässä määrin teoksen kappaleen valmistamiseen yksityiseen käyttöön.

Lain esitöissä ei täsmennetä mitä tarkoitetaan sillä, että nauhaa tai laitetta käytetään ”merkittävässä määrin” teoksen kappaleen valmistamiseen yksityiseen käyttöön. Se voi esimerkiksi tarkoittaa hyvitysmaksujärjestelmän kohdistamista tallennusvälineisiin

- joita merkittävä osa väestöstä tai kyseisen tallennusvälineen omistajista käyttää yksityiseen kopiointiin, tai
- joita ei merkittävässä määrin käytetä yritysten tai muiden yhteisöjen toiminnassa, tai
- jonka tallennuskapasiteetista merkittävä osa käytetään yksityiseen kopiointiin, taikka
- jonka tallennustapahtumista merkittävä osa koskee yksityistä kopiointia
- joilla ei ole merkittävää muuta käyttöä

Arviointi siitä, käytetäänkö nauhaa tai laitetta merkittävässä määrin teoksen kappaleen valmistamiseen yksityiseen käyttöön voi perustua yhdistelmään näistä kriteereistä. Myös muita näkökohtia on voitava ottaa huomioon.

Osa tästä tiedosta on sellaista, joka ilmenee Teoston hyvitysmaksuyksikön teettämistä kyselytutkimuksista (esimerkiksi yksityisen kopioinnin osuus tallennustapahtumista), osa on sellaista, joiden todentamiseen ei ole saatavissa tutkimustietoa (esimerkiksi käyttö yrityksissä).

Hyvitysmaksun piiriin kuuluvat laitteet ja hyvitysmaksun suuruus 1.1.2010 alkaen on esitetty liitteessä 3.

Viime aikoina erityisen huomion kohteena ovat olleet yleiskäyttöiset tallennusvälineet kuten matkapuhelimet, tietokoneet, ulkoiset kovalevyt, USB-muistit ja muut ulkoiset muistit. Täysin uutena tallennusvälineenä voidaan mainita verkkotallennuspalvelut tai muunlainen serveritallennus joka tarjotaan kappaleiden valmistamiseen yksityiseen käyttöön sekä kämmentietokoneet (eli PDA - Personal Digital Assistant), joihin näyttäisi lukeutuvan myös esimerkiksi iPad. Myös esimerkiksi autonavigaattoreita on mahdollista käyttää kappaleiden

valmistamiseen yksityiseen käyttöön. Vakiintuneesti sellaiset laitteet, joita käytetään ensisijaisesti yritystoiminnassa, kuten valvontakameroiden taltiointien valmistamiseen, on jätetty tarkastelun ulkopuolelle.

Eri tallennusvälineiden arviointia vaikeuttaa toisaalta se, että samaa laitetta voidaan käyttää hyvin eri tavalla. Näin esimerkiksi matkapuhelinmalleja on selkeästi kehitetty eri käyttötarkpeisiin ja siten tiettyjä puhelinmalleja oletettavasti käytetään erityisesti mediasoittimina ja kappaleiden valmistamiseen yksityiseen käyttöön. Toisaalta joitakin puhelinmalleja ei todennäköisesti juuri lainkaan käytetä kappaleiden valmistamiseen yksityiseen käyttöön, kuten esimerkiksi yritysikäyttöön suunnitellut mallit.

Laitteiden konvergointi ja määrittely aiheuttaa niin ikään yhä useammin ongelmia. Tämä koskee niin verkkotallennuspalveluita että uudenlaisia kämmentietokoneita, joihin voidaan tallentaa teoksia. Esimerkiksi kämmentietokoneiden luokassa on suuri määrä erilaisia laitteita, joiden määrittelemisen joko puhelimeksi, tietokoneeksi, mediasoittimeksi, lukulaitteeksi tai joksikin muuksi laitteeksi olisi täysin mahdollista.

Laitteiden yleiskäyttöisyys, eli se, että laitetta voidaan käyttää moneen eri tarkoitukseen, ja että laitetta tosiasiallisesti myös laajamittaisesti käytetään muihin tarkoituksiin voi merkitä sitä, että laitetta ei voida katsoa ”merkittävässä määrin” käytettävän kappaleiden valmistukseen yksityiseen tarkoitukseen.

Laitteiden yleiskäyttöisyydellä voidaan myös tarkoittaa sitä, että laitetta lähtökohtaisesti käytetään yhtä lailla yritystoiminnassa ja yksityisessä toiminnassa. Tämä koskee esimerkiksi USB-tikkuja, ulkoisia kovalevyjä ja tietokoneita. Mikäli hyvitysmaksu ulotettaisiin näihin, olisi vähintään tarkkaan analysoitava, miten hyvitysmaksun vapautus- tai palautusjärjestelmää voitaisiin sopeuttaa riittävällä tavalla.

Kilpailuvirasto on vastaanottanut 30.5.2008 päivätyyn kirjeen, jossa pyydetään virastoa selvittämään asettaako hyvitysmaksujärjestelmä tallentavien digisovittimien myyjät epäedulliseen asemaan suhteessa kilpailijoihin, jotka tarjoavat verkkotallennuspalvelua (esim. TV-kaista, Netikka TV, Maxinetti, Saunavisio). Verkkotallennuspalveluista ei makseta hyvitysmaksua. Osa verkkotallennuspalveluista toimii tavalla, joka voi jo sellaisenaan olla tekijänoikeuslain vastaista (kyse voi olla sellaisesta käytöstä, joka nykyisen lain mukaan edellyttää oikeudenhaltijalta lupaa eikä kyse lainkaan ole yksityisen kopioinnin piiriin kuuluvasta asiasta). Toisaalta on selvää, että erilaiset verkkotallennuspalvelut yleistyvät ja ne muuttuvat sellaisiksi, että kuluttaja voi tallentaa niihin mitä tahansa sisältöä käytettäväksi eri päätelaitteilla. Verkkotallennuspalvelujen sisällyttäminen hyvitysmaksujärjestelmään lienee ongelmallista monesta eri syystä mutta erityisesti siksi, että verkkotallennuspalvelun sijaintimaan ja verkkotallennustilan tallennuskapasiteetin selvittäminen luotettavalla tavalla on vaikeaa.

Kilpailuneutraliteettinäkökohtien huomioiminen on eräs uusi haaste, johon on kiinnitettävä huomiota hyvitysmaksujärjestelmässä.

2.6 Hyvitysmaksun määrän määrittely

Tekijänoikeuslain 26 a 3 mom:n mukaan hyvitysmaksu tulee vahvistaa suuruudeltaan sellaiseksi, että sitä voidaan pitää sopivana hyvityksenä teosten kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön. Laitekohtaiselle kokonaismäärälle tulee vahvistaa yläraja, jota maksu ei saa ylittää. Maksun suuruutta vahvistettaessa tulee ottaa huomioon saatavilla oleva tutkimustieto yksityisen kappaleen valmistamisen yleisyydestä sekä se, missä määrin yksityisen kappaleen valmistamisen estäviä teknisiä toimenpiteitä on käytetty yleisön saataviin saatettujen teosten suojana. Laitetyypeittäin tulee lisäksi ottaa huomioon se, missä määrin laitetta

on mahdollista käyttää kappaleiden valmistamiseen teknisillä toimenpiteillä suojatuista ja suojaamattomista teoksista.

Tekijänoikeuslain esitöissä (HE 28/2004) todetaan, että maksun suuruutta määritettäessä on toisaalta arvioitava yksityisen kopioinnin laajuutta (mitä suojattua aineistoa kopioidaan yksityiseen käyttöön ja kuinka paljon sitä kopioidaan), toisaalta minkä suuruinen korvaus oikeudenhaltijoille olisi kohtuullinen korvaus tällaisesta käytöstä. Hyvitysmaksu on laissa sidottu tallennuskapasiteettiin, joskin lainsäädäntö mahdollistaa myös maksun sitomisen esitysaikaan. Mitä suurempi tallennuskapasiteetti, sitä korkeampi hyvitysmaksu tallennusvälineestä maksetaan.

Hyvitysmaksua määriteltäessä tulee tekijänoikeuslain (ja tekijänoikeusdirektiivin 29/2001/EY) mukaan myös ottaa huomioon se, missä määrin yksityisen kappaleen valmistamisen estäviä teknisiä toimenpiteitä on käytetty yleisön saataviin saatettujen teosten suojana. Teknisten toimenpiteiden käyttöä ei ole meillä tähän mennessä huomioitu laitetutkimuksissa.

Tekniset suojakeinot on meillä huomioitu toisaalta siinä, että tietokonepeliteollisuus, joka laajasti hyödyntää teknisiä suojakeinoja, eivät saa osuutta hyvitysmaksutuotoista. Lisäksi DVD-elokuvien kopiointisuojauksen takia DVD-elokuvien myyntiä ei huomioida hyvitysmaksun jaossa, vaan jako perustuu televisiossa esitettyyn aineistoon.

Hyvitysmaksuyksikön toimesta suoritetaan vuosittain käyttötutkimuksia yksityisen kopioinnin laajuudesta. Tutkimukset perustuvat kyselyihin. Tutkimusten tarkoituksena on selvittää, missä määrin eri tallennusaloja käytetään yksityiseen kopiointiin ja arvioida yksityisen kopioinnin laajuutta ja yleisyyttä.

Yksityisen kopioinnin laajuutta arvioitaessa yksityisen kopioinnin käsitteen ulkopuolelle jää sellainen kappaleen valmistaminen

- joka tapahtuu muuhun kuin yksityiseen käyttöön (esimerkiksi yritystoiminnassa, julkisyhteisöissä)
- jossa kyse on itse tehdystä aineistosta (omat valokuvat ja kotivideot, oma musiikki)
- joka on erikseen lisensoitu (esimerkiksi iTunesista ostettu)
- jonka osalta on käytetty teknisiä suojakeinoja (suurin osa myytävänä olevista elokuvista, pelit)
- joka on valmistettu laittomasta lähteestä (kappale valmistettu sellaisesta kappaleesta, jonka levittämistä tai välittämistä oikeudenhaltija ei ole auktorisoinut)
- jonka kohteena on tietokoneohjelma tai tietokanta (tietokoneohjelmista saa suoraan lain nojalla valmistaa varmuuskopiota, sitä laajempi kopiointi on luvaton, kuten myös kappaleen valmistaminen tietokannasta yksityiseen käyttöön)
- joka koskee sellaista aineistoa, jonka suoja-aika (tekijän, tuottajan ja esittävien taiteilijoiden oikeudet) on päättynyt.

Käytännössä vain osa näistä yksityisen kopioinnin rajoituksista vaikuttaa varmuudella hyvitysmaksun määräytymiseen ja jakautumiseen. Esimerkiksi erikseen lisensoidun aineiston osalta erityiseksi ongelmaksi muodostuu sellainen aineisto, joka tarjotaan vapaasti Internetissä sellaisella tavalla, että sen tarjoamisen voidaan katsoa sisältävän luvan valmistaa aineistosta kappaleita.

Kopiointitutkimuksissa selvitetään tyypillisesti mitä tallennusvälineitä kuluttajilla on käytössä, minkälaista aineistoa viimeksi tallensi, mistä lähteistä on tallentanut musiikkia tai audiovisuaalista aineistoa, laitteella olevien musiikki- tai AV-teosten määrää sekä tallentamisfrekvenssiä.

Kopiointitutkimusten perusteella ei saa kovin tarkkaa kuvaa siitä, kuinka suuri osa eri tallennusvälineiden tallennuskapasiteetistä käytetään hyvitysmaksujärjestelmän piiriin kuuluvan suojatun aineiston kopioimiseen. Tutkimukset eivät myöskään anna kovin syvällistä tietoa kopioinnin syistä esimerkiksi sen suhteen, kuinka yleistä on, että sama teos kopioidaan eri laitteisiin kuuntelemista, katselemista tai lukemista varten. Joidenkin mielestä tällä tiedolla tulisi olla merkitystä arvioitaessa oikeudenhaltijoille aiheutuvaa haittaa.

Ei ole myöskään selvää, miten hyvitysmaksu korreloi tavallisiin lisenssimaksuihin.

Esimerkiksi äänitteen kopioimisesta Teosto veloittaa 7,4 % verottomasta kuluttajahinnasta, kun tuottaja myy äänitteen suoraan kuluttajalle ja 9,009 % verottomasta tukkuhinnasta, kun tuottaja myy äänitteen vähittäiskaupalle (tilanne 2008). Gramex veloittaa 1,28 EUR/ura kopiointista yleisölle avoimissa tiloissa (ravintolat, kaupat yms.) ja 0,63 EUR/ura kopiointista yleisissä oppilaitoksissa, harrastekerhoissa yms. (tilanne 2008). Gramexin hinnasto näyttää olevan riippuvainen siitä, onko kyse kaupallisesta toimijasta ja minkä tyyppisestä toiminnasta siinä on yleisesti kysymys. Todennäköiseksi Gramexin yksityisen kopioinnin lisenssiksi, jos tällainen olisi tarjolla, voidaan sillä perusteella arvioida olevan puolet oppilaitosten ja harrastekerhojen lisenssistä, eli 0,315 EUR/ura.

Jos äänitteen arvonlisäverollinen hinta on 20 EUR, on sen arvonlisäveroton hinta 15,60 EUR. 7,4 % (Teosto/NCB:n kopiointihinta kun myydään suoraan kuluttajalle) tästä hinnasta on n. 1,15 EUR. Jos oletetaan, että äänite sisältää 10 uraa, tulee uran yksikköhinnaksi 0,115 EUR. Kun tähän lisätään Gramex-lisenssinä 0,315 EUR/ura saadaan musiikkitiedoston yksikköhinnaksi 0,43 EUR/ura. Jos CD-levylle tallennetaan keskimäärin 10 musiikkitiedostoa, tulisi kopioinnin markkinahintaiseksi korvaukseksi 4,30 EUR/levy. Tämä hinta muodostuisi varsin korkeaksi, kun huomioi, että tyhjän CD-levyn arvonlisäveroton hinta on noin 1–2 EUR. CD-levystä maksettava hyvitysmaksu on 0,20 EUR, eli n. 10–20 % tyhjän CD-levyn arvonlisäverottomasta jälleenmyyntihinnasta. Mitä suuremmasta tallennuskapasiteetistä on kysymys, sitä suuremmaksi ero tekijänoikeusjärjestöjen musiikkilisenssien hinnaston ja todellisten hyvitysmaksujen välillä kasvanee. Esimerkiksi 1–2 gigatavun mp3-soittimen arvonlisäveroton myyntihinta voi olla 24 EUR, josta 10 EUR (40 % jälleenmyyntihinnasta) maksetaan hyvitysmaksuna. Tällaiselle mp3-soittimelle mahtuu kuitenkin n. 500–1000 musiikkitiedostoa äänenlaadusta riippuen, jolloin soittimelle mahtuvan musiikin kaupalliseen lisensiointihintaan perustuva hyvitysmaksu olisi 200–400 EUR.

Edellä oleva esimerkki osoittaa, miksi oikeudenhaltijoiden ja elektroniikkateollisuuden välillä on vaikeaa saavuttaa yhteisymmärrys kohtuullisen hyvityksen määrästä. Tallennuskapasiteetin lisääntyessä eksponentiaalisesti ja kuluttajahintojen laskiessa, hyvitysmaksun osuus laitteiden jälleenmyyntihinnasta kasvaa. Samalla oikeudenhaltijoiden näkökulmasta kopioinnista saatava hyvitys laskee suhteessa kopioinnin laajuuteen.

Hyvitysmaksun kustannusvaikutukseen elektroniikan kuluttajahintoihin vaikuttaa myös se, että hyvitysmaksut vuodesta 2009 alkaen ovat olleet arvonlisäverollisia.

Hyvitysmaksua on mahdollista määritellä myös prosentuaalisena osuutena kauppatavaran hinnasta. Näin on menetelty joissakin EU-maissa. Prosenttimääräisen osuuden määrittäminen hyvitysmaksuksi pitäisi huolta siitä, ettei hyvitysmaksu muodostuisi liian suureksi osaksi kauppatavaran hinnasta. Erityisesti uuden teknologian osalta hinnat ovat alussa korkeita ja voivat laskea hyvin paljon lyhyessäkin ajassa. Toisaalta näin tehtäessä uusi teknologia vois muodostua niin kalliiksi, että läpimurto markkinoilla vaikeutuisi entisestään.

2.7 Hyvitysmaksujärjestelmän suhde oikeuksien sähköiseen hallintaan

Oikeuksienhallintajärjestelmillä eli DRM (Digital Rights Management) tarkoitetaan laajasti ottaen järjestelmiä, joilla hallitaan digitaaliseen sisältöön liittyviä oikeuksia. Kyse on siis tekijänoikeuden digitaalisen ympäristön infrastruktuurista. DRM:ssä ei ole kysymys yhdestä teknologiasta vaan monesta toisiinsa nivoutuvasta rakenneosasta, jotka koostuvat niin organisatorisista kuin teknisistä ratkaisuista. Tärkeimpinä rakenneosina pidetään yleensä teosten identifioimiseen liittyviä tunnuksia, teosten käyttöä koskevien ehtojen konekielistä ilmaisemista varten tarkoitettuja oikeuksienhallintakieliä sekä teknisiä suojauksia, jotka panevat toimeen käyttörajoituksia. Yksinkertaisimmillaan on kyse kopiosuojauksista. Tänä päivänä puhutaan kuitenkin turvallisista käyttöympäristöistä ja järjestelmistä jotka auttavat määrittämään ja hallinnoimaan sisältöä läpi arvoketjun sisällön koko elinkaaren aikana. Kyse on siten myös sisällön sähköiseen kauppaan kuuluvasta keskeisestä rakenneosasta, sillä sähköisen kaupan kohteena ovat puhtaimmillaan käyttöoikeudet teokseen.

DRM:n oikeudellinen suoja koostuu teknisten suojakeinojen ja oikeuksien hallinnointitietojen suojasta. Teknisten suojakeinojen ja oikeuksien hallinnointitietojen suoja on WIPO:n Internet-sopimusten (WIPO Copyright Treaty sekä WIPO Performances and Phonograms Treaty) ja EU:n tekijänoikeusdirektiivin 2001/29/EY mukaisesti sisällytetty tekijänoikeuslainsäädäntöömme. Tekijänoikeuslain 5 a luku kieltää tehokkaiden teknisten suojakeinojen kiertämistä ja niiden kiertämistä varten tarjottuja välineitä tai palveluita sekä oikeuksien hallinnointitietojen poistamista tai muuttamista.

Oikeudenhaltija voi tahtoessaan ja käyttäjän (kaupallisen hyödyntäjän) kanssa sopimalla tavalla edellyttää teknisten suojakeinojen ja DRM-järjestelmien käyttöä estämään kopiointia tai muuta tekijänoikeudellisesti relevantteja toimia tai lisensoimaan käyttöoikeuksia teokseen. Järjestelmien ansiosta oikeudenhaltija voi siis kontrolloida aineiston käyttöä sekä oikeudellisessa että käytännöllisessä mielessä vielä senkin jälkeen, kun aineisto on saatettu markkinoille. Tällä on merkitystä tekijänoikeusjärjestelmän ja sen osana hyvitysmaksujärjestelmän taustaoletuksia ajatellen. Jos oikeudenhaltijalla on oikeus ja mahdollisuus estää kopiointi herää kysymys hyvitysmaksujärjestelmän legitimitetistä.

Hyvitysmaksujärjestelmän perustamisen aikoihin vuonna 1984 ei ollut nähtävissä, että kuluttajien kanssa voitaisiin sähköisesti sopia teoksen käytön ehdoista. Sähköisessä kuluttajakaupassa myös kaupan kohde, digitaalisessa muodossa oleva teoskappale tai digitaalinen tiedosto, toimitetaan kuluttajalle sähköisesti. Kuluttaja saa sopimuksen puitteissa valmistaa teoksesta kappaleita tai siirtää teos toiseen laitteeseen sopimuksen edellyttämässä laajuudessa. Yleensä oikeudenhaltijalla on ainakin periaatteessa mahdollisuus edellyttää, että kuluttajan mahdollisuuksia valmistaa kappaleita rajoitetaan tai että siitä kertyy lisämaksu. Useimmiten jonkinlaista DRM-järjestelmää on mahdollista käyttää kun on kyse digitaalisesta käytöstä.

Kun sähköinen kuluttajakauppa yhdistetään hyvitysmaksujärjestelmään voidaan ajatella, että samasta sisällöstä maksetaan kahdesti; ensin suoranaisen käyttöoikeuslisenessin muodossa ja sitten vielä hyvitysmaksun muodossa. Ehdotukset, joiden mukaan verkkoliitymille asetettaisiin uusi hyvitysmaksujärjestelmä, pidetään käyttäjien taholta kolminkertaisena maksuna. Oikeudenhaltijat ovat taas esittäneet, että nämä tulisi nähdä eri asioina, ts. että kuluttajan maksama käyttöoikeuslisenssi kattaa vain aineiston saataville saamisen mutta ei sen tallentamisen.

Viime kädessä on kysymys siitä, suositaanko hyvitysmaksujärjestelmää individuaalilisen sioinnin kustannuksella vai päinvastoin. Ei ole estettä sisällyttää lisenssimaksu käyttöoikeuslisenssiin samalla tavalla kuin esimerkiksi kirjastojen lainauskorvaukset elokuvien osalta

on sisällytetty elokuvien hintaan, vaan tässä on kysymys hinnoittelumalleista. Voidaan olettaa, että oikeudenhaltijoille ja palveluntarjoajille on edullista, että maksu eriytetään, jolloin itse käyttöoikeuslisenssin hinta (eli kauppahinta) pysyy alhaisempana. Sen sijaan kuluttajille tällainen hinnoittelumalli ei ole läpinäkyvä. On myös huomioitava, että hyvitysmaksu on riippumaton aineiston tosiallisesta käytöstä ja aineiston laadusta. Käytännössä sellainen kuluttaja, joka tallentaa pääasiallisesti sähköisestä kaupasta ostamaansa aineistoa, maksaa yhtä paljon hyvitysmaksua kuin kuluttaja, joka tallentaa muualta hankittua aineistoa.

Hyvitysmaksujärjestelmä saattaa hidastaa yksilölliseen lisensiointiin perustuvien lisensiointimallien sekä näitä tukevien DRM-järjestelmien käyttöönottoa. Hyvitysmaksujärjestelmä kilpailee DRM-järjestelmien kanssa yksityisen käytön lisensioinnin osalta tarjoten eräänlaisen kertaveloitusvaihtoehdon. Eräät käyttäjätahot ovat katsoneet, että hyvitysmaksujärjestelmä vaikuttaa oikeudenhaltijoiden halukkuuteen lisensiointiratkaisuihin kuluttajakaupassa. Oikeudenhaltijat ovat toisinaan viitanneet siihen, että on kuluttajien edun mukaista, että kopiointia ei rajoiteta. Toisaalta kopiosuojauksia käytetään ongelmitta tietokonepeleissä ja elokuvissa sekä streaming-palveluissa.

Myös oikeudenhaltijat asetetaan eriarvoiseen asemaan, kun sellaiset alat, jossa aineisto on pitkälle suojattu DRM:llä (tässä erityisesti peliteollisuus) eivät pääse osalliseksi hyvitysmaksusta. Sisältöteollisuuden täytyy siten tarkasti harkita, kannattaako sisältöä suojata, sillä silloin tulonlähteenä ovat ainoastaan käyttöoikeuslisenssit ja sisällöntuottaja voi joutua kantamaan kustannukset oikeuksien sähköisestä hallinnoinnista (ellei jakelija vastaa siitä). Suojaamattoman sisällön osalta sisällöntuottaja voi saada tuloja sekä käyttöoikeuslisensseistä että hyvitysmaksun muodossa.

Tekijänoikeuslain 26 a § 3. momentin mukaan teknisten toimenpiteiden käyttö tulee huomioida sekä päätöksessä siitä, mitkä laitteet sisällytetään hyvitysmaksun piiriin, että hyvitysmaksun tasoa määriteltäessä. Säännös perustuu vuoden 2001 tekijänoikeusdirektiiviin, jossa edellytetään, että tekniset toimenpiteet otetaan huomioon hyvitysmaksujärjestelmästä päätettäessä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksentekoa varten ei tähän mennessä ole teetetty selvityksiä teknisten toimenpiteiden käytöstä. Teknisten toimenpiteiden käytöllä on kuitenkin vaikutusta hyvitysmaksujärjestelmän toteutumiseen siten, että tietokonepelit ovat kokonaan järjestelmän ulkopuolella ja lisäksi DVD:llä myytävien elokuvien osalta hyvitysmaksun jaossa ei huomioida DVD-myyntiä.

3 Kansainväliset velvoitteet

3.1 Kansainväliset sopimukset

Bernin sopimus ei sisällä velvoitetta perustaa hyvitysmaksujärjestelmää. Bernin yleissopimuksen 6 artiklan mukaan tekijällä on yksinoikeus määrätä teoksen toisintamisesta. Kansallisella lainsäätäjällä on oikeus sallia toisintaminen ”tietyissä erityistapauksissa, jotka eivät ole ristiriidassa teoksen tai muun aineiston tavanomaisen hyödyntämisen kanssa eivätkä kohtuuttomasti haittaa oikeudenhaltijan oikeutettuja etuja” (nk. kolmen kohdan testi, joka myöhemmin on sisällytetty WTO:n TRIPS-sopimukseen sekä tietoyhteiskunnan tekijänoikeusdirektiiviin 2001/29/EY). Lienee selvää, että yksityistä kopiointia koskevan tekijänoikeuden rajoituksen laajuuden ja hyvitysmaksujärjestelmän tason välillä on tai tulisi olla selvä yhteys.

TRIPS-sopimuksen 3. artiklan kansallisen kohtelun periaate takaa, että kaikkia oikeudenhaltijoita on kohdeltava yhdenmukaisesti, ts. ulkomaisia oikeudenhaltijoita on kohdeltava samoin kuin kotimaisia. Tämä ei kuitenkaan edellytä hyvitysmaksun tilittämistä ulkomaiselle oikeudenhaltijalle, koska hyvitysmaksujärjestelmä on täysin kansallinen järjestely.

3.2 Tekijänoikeusdirektiivin 29/2001/EY määräykset hyvitysmaksusta

Direktiivin 5 artiklassa säädetään;

2. Jäsenvaltiot voivat säätää poikkeuksista tai rajoituksista 2 artiklassa säädettyyn kappaleen valmistamista koskevaan oikeuteen seuraavissa tapauksissa:

b) kun kyseessä ovat luonnollisten henkilöiden mille tahansa välineelle valmistamat kappaleet, jotka on tehty yksityiseen käyttöön ja joiden käyttötarkoitus ei ole välittömästi tai välillisesti kaupallinen, edellyttäen, että oikeudenhaltijat saavat sopivan hyvityksen, jonka osalta otetaan huomioon 6 artiklassa tarkoitettujen teknisten toimenpiteiden soveltaminen kyseiseen teokseen tai aineistoon taikka niiden soveltamatta jättäminen;

Suomen hyvitysmaksujärjestelmä ei koske paperille valmistettuja kappaleita. Suomessa on katsottu, että yksityinen valokopiointi on niin vähäistä, ettei siitä synny korvattavaa haittaa. Joissakin maissa on asetettu maksu kopiointilaitteille ja tulostimille korvaukseksi paperikappaleiden valmistamisesta. Kreikassa hyvitysmaksu kohdistuu valokopiointipaperiin. Virossa valokopioinnista maksetaan valtion budjetista.

Suomen osalta on vielä huomioitava, että valokopiointia koskeva sopimuslisenssijärjestelmä, joka koskee esimerkiksi oppilaitoksissa ja virastoissa tapahtuvaa kopiointia, kattaa suurimman osan merkittävästä kopiointitoiminnasta. Sikäli kuin valokopiointia koskevissa tutkimuksissa ei selvitetä tai ei totuudenmukaisesti merkitä yksityiseen käyttöön tapahtuva kopiointi, tulee nämä laskettua mukaan valokopioinnin yhteismäärään.

Kysymykseen liittyen on yleisesti huomioitava, että se mikä katsotaan kuuluvan yksityisen kopioinnin piiriin vaihtelee eri jäsenmaissa. Kaikissa maissa ei esimerkiksi ole valokopiointia kattavaa sopimuslisenssijärjestelmää. Joissakin maissa yksityisen kopioinnin rajoitusta on voitu tulkita laajemmin kuin meillä, sallien esimerkiksi kaupallisten palvelujen käyttämisen apuna kappaleen valmistamisessa. Meillä vaikkapa videoaineistoa käsittelevä yritys ei asiakkaan pyynnöstä voi lisätä esimerkiksi häävideoon musiikkiraitaa.

Direktiivin johdantokappaleessa on seuraavat hyvitysmaksua koskevat kohdat;

(35) Tietyissä poikkeus- tai rajoitustapauksissa oikeudenhaltijoiden olisi saatava sopiva hyvitys suojattujen teostensa tai muun aineistonsa käytön korvaamiseksi heille riittävällä tavalla. Tällaisen sopivan hyvityksen muotoa, yksityiskohtaisia järjestelyjä ja mahdollista tasoa määritettäessä olisi otettava huomioon kunkin tapauksen erityisolosuhteet. Näitä olosuhteita arvioitaessa käyttökelpoinen peruste voi olla kyseisestä toimesta oikeudenhaltijoille mahdollisesti aiheutuva haitta. Mikäli oikeudenhaltijat ovat jo saaneet maksun jossakin muussa muodossa, esimerkiksi osana lisenssimaksua, mitään erityistä tai erillistä maksua ei voida edellyttää. Sopivan hyvityksen tason määrittämisessä olisi otettava täysin huomioon, missä määrin direktiivissä tarkoitettuja teknisiä suojaustoimenpiteitä on käytetty. Tietyissä tilanteissa, joissa oikeudenhaltijalle koitua haitta on vähäinen, ei velvoitetta maksun suorittamiseen voi syntyä.

Johdantokappaleessa on kysymys sopivan hyvityksen yleisestä määritelmästä ja se kohdistuu kaikkiin tekijänoikeuden rajoituksiin, joissa direktiivin mukaan tekijälle on maksettava sopiva hyvitys.

Erimielisyyttä on aiheutunut erityisesti siitä, millaisesta haitasta pitäisi olla kyse ja miten haitta osoitetaan. Johdantokappale ei puhu aidosta, toteutuneesta ja selkeästi osoitettavasta haitasta, vaan ”mahdollisesta haitasta”. Hyvitysmaksulla korvataan oikeudenhaltijoille yksityisestä kopioinnista johtuva arvioitu tulonmenetykset. Kyse ei ole selkeästi osoitettavissa olevan todellisen vahingon korvaamisesta eikä liioin kuluttajalle kappaleiden valmistamisesta koitua potentiaalinen hyöty taikka laitevalmistajien saama hyöty siitä, että heidän valmistamilla laitteillaan voidaan käyttää sisältöä.

(38) Jäsenvaltioilla olisi oltava oikeus säätää poikkeuksesta tai rajoituksesta kappaleen valmistamista koskevaan oikeuteen silloin, kun kyseessä on tietynlainen kappaleen valmistaminen äänite-, kuvatallenne- ja audiovisuaalisesta aineistosta yksityiseen käyttöön sopivaa hyvitystä vastaan. Tähän voi sisältyä oikeudenhaltijoiden menetysten korvausjärjestelmien käyttöönotto tai jatkaminen. Vaikka näiden korvausjärjestelmien erot vaikuttavat sisämarkkinoihin, eroilla ei pitäisi yksityiskäyttöön tapahtuvan analogisen kappaleen valmistamisen osalta olla merkittävää vaikutusta tietoyhteiskunnan kehitykseen. Yksityiskäyttöön tapahtuva digitaalinen kappaleen valmistaminen todennäköisesti yleistyy ja sen taloudellinen merkitys kasvaa. Tämän vuoksi olisi asiaankuuluvalla tavalla otettava huomioon yksityiskäyttöön tapahtuvan digitaalisen ja analogisen kappaleen valmistamisen väliset erot ja näiden valmistustapojen välillä olisi tietyiltä osin tehtävä ero.

Johdantokappaleessa 38 puhutaan ”menetysten korvausjärjestelmästä”. Tämä vaikuttaa edellyttävän konkreettisemmin osoitettua vahinkoa kuin 35-kohdassa mainittu ”mahdollisen haitan” korvaaminen. On huomioitava, että tämä kohta koskee nimenomaan hyvitysmaksujärjestelmää, toisin kuin kohta 35.

On epäselvää, mitä direktiivissä tarkoitetaan analogisen ja digitaalisen kappaleen valmistamisen eron huomioimisella. Se näytetään ensisijaisesti tulkitun siten, että analogisesta kopioimisesta voidaan katsoa aiheutuvan vähemmän haittaa kuin digitaalisesta.

Yhdistettynä johdantokappaleessa 39 lausuttuun voidaan sitä kuitenkin tulkita niin, että hyvitysjärjestelmää voidaan käyttää ylimenokauden aikana kunnes teknisten suojausmenetelmien käyttömahdollisuudet ovat lisääntyneet. Direktiivin tähän kohtaan sisältyvä ajatus lienee, että kappaleen valmistamisen taloudellinen arvo voidaan tällöin sisällyttää tuotteen (tai palvelun) hintaan.

(39) Yksityiskäyttöön tapahtuvaa kappaleen valmistamista koskevaa poikkeusta tai rajoitusta soveltaessaan jäsenvaltioiden olisi otettava asianmukaisesti huomioon tekninen ja taloudellinen kehitys varsinkin digitaalisen yksityiskäyttöön tapahtuvan kappaleen valmistamisen ja korvausjärjestelmien osalta, kun tehokkaita teknisiä suojausmenetelmiä on käytettävissä. Nämä poikkeukset tai rajoitukset eivät saisi estää teknisten toimenpiteiden käyttöä tai niiden täytäntöönpanoa kiertämisen estämiseksi.

Direktiivi velvoittaa huomioimaan teknisen ja taloudellisen kehityksen varsinkin digitaalisen yksityiskäyttöön tapahtuvan kappaleen valmistamisen ja korvausjärjestelmien osalta, kun tehokkaita teknisiä suojausmenetelmiä on käytettävissä. On epäselvää, tulisiko suojausmenetelmien mahdollisuutta ottaa huomioon vai ainoastaan sitä, onko suojausmenetelmiä käytetty. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että olisi asianmukaista huomioida mahdollisuutta käyttää suojausmenetelmää siten, että hyvitysmaksun ulkopuolelle jäisi sellainen aineisto/tallennusalus, jossa suojausmenetelmien käyttö on mahdollista. Tämä edistäisi suojausmenetelmien käyttöä. Tämä tulkinta saa tukea myös 5 artiklan 2 b kohdasta, jossa vaaditaan, että hyvitysmaksua määriteltäessä ei ainoastaan ole otettava huomioon teknisten suojakeinojen soveltaminen vaan myös soveltamatta jättäminen. Näin ollen on eroteltavissa kolme eri tyyppitapausta, eli tilanteet, joissa

- ei ole mahdollista estää kappaleen valmistaminen yksityiseen käyttöön,
- on mahdollista soveltaa tekninen suojakeino, mutta sitä ei ole tehty,
- on mahdollista soveltaa tekninen suojakeino, ja sitä on myös tehty.

Näiden kohtelu voidaan periaatteellisesti erottaa toisistaan. Näistä ongelmallisimmin lienee keskimmäinen vaihtoehto, jolloin on valittu olla soveltamatta teknistä suojakeinoa. On kyseenalaista, tulisiko tällaisissa tilanteissa hyvittää oikeudenhaltijaa. Myös komission taustapaperissa hyvitysmaksujärjestelmästä (14.2.2008) todetaan, että hyvitysmaksujärjestelmän tarkoitus on korvata oikeudenhaltijoille aiheutuva menetys niissä tilanteissa, joissa on mahdotonta lisensoida aineisto kuluttajalle.

3.3 EU-tuomioistuimessa esillä olevat asiat hyvitysmaksusta

EU:n tuomioistuimessa on vastikään annettu ratkaisu ensimmäisessä hyvitysmaksua koskevassa asiassa. Lisäksi tuomioistuimessa on vireillä kaksi muuta tapausta.

Asiassa C-467/08, Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) v. Padawan, S.L., espanjalainen tuomioistuin pyysi EU-tuomioistuimelta ennakkoratkaisua, jossa olennaisesti oli kysymys siitä, onko direktiivin käsite ”sopiva hyvitys” yhdenmukaistettu siten, että sitä tulkitaan itsenäisesti ja yhdenmukaisesti koko yhteisössä ja missä laajuudessa käsitteen soveltamista on yhdenmukaistettu. Kyseisessä tapauksessa hyvitysmaksua oli peritty laitteista, joista osa käytettiin yritystoiminnassa ja osa yksityiseen tarkoitukseen.

Asiassa julkisasiamies antoi ratkaisuehdotuksensa 11.5.2010. Tuomioistuimen ratkaisu annettiin 21.10.2010. EU:n tuomioistuin katsoi, että ”sopivan hyvityksen” käsite on itsenäinen unionin oikeuden käsite, jota on tulkittava yhdenmukaisella tavalla kaikissa jäsenvaltioissa, jotka ovat ottaneet käyttöön yksityistä kopiointia koskevan poikkeuksen, siten, että merkitystä ei ole näille jäsenvaltioille annetulla mahdollisuudella määrittää unionin oikeudessa ja erityisesti samassa direktiivissä asetetuissa rajoissa sopivan hyvityksen muoto, rahoitus- ja perimistavat sekä suuruus.

Tuomioistuin totesi myös, että direktiivi 2001/29 edellyttää ”oikeudenmukaista tasapaino” yhtäältä tekijöiden, joille sopiva hyvitys suoritetaan, ja toisaalta suojatun aineiston käyttäjien oikeuksien ja etujen välillä.

Tuomioistuimen mukaan yksityistä kopiointia koskevan maksun periminen erotuksetta kaikista digitaaliseen kappaleen valmistamiseen tarkoitetuista koneista, laitteista ja tarvikkeista, mukaan luettuna kansallisen tuomioistuimen nimenomaisesti mainitsemassa tapauksessa, jossa muut kuin luonnolliset henkilöt ovat hankkineet koneet, laitteet ja tarvikkeet selvästi muuhun tarkoitukseen kuin yksityiskäyttöön tapahtuvaa kopiointia varten, ei ole yhteensopivaa direktiivin kanssa.

Kun sitä vastoin laitteet on annettu luonnollisten henkilöiden käyttöön yksityiskäyttöä varten, ei ole välttämätöntä näyttää toteen, että he ovat todella tehneet näiden laitteiden avulla yksityisiä kopioita.

Tuomioistuimen ratkaisu ei aiheuttane muutostarpeita Suomen tekijänoikeuslaissa edellyttäen, että hyvitysmaksun vapautus- ja palautusjärjestelmä toimii tehokkaasti.

Asiassa C-387/09, Entidad de Gestión de Derechos de los Productores Audiovisuales (EGEDA) v. Magnatradings SL, espanjalainen tuomioistuin pyytää EU-tuomioistuimelta ennakkoratkaisua, jossa niin ikään on kysymys siitä, missä määrin käsite ”sopiva hyvitys” on yhdenmukaistettu, ja edellyttääkö yhteisön oikeus, että tehdään ero yksityisen kopioinnin ja ammatinharjoittajan tai yrityksen käyttöön tapahtuvan toiminnan välillä. Lisäksi kysytään, voiko korvausta yhteisön lainsäädännön mukaan periä myös niissä tilanteissa, joissa vahinkoa ei tapahdu tai se on vähäinen ja voiko maksua periä koneista tai tallennuslaitteista, joita yksityiset henkilöt ovat hankkineet ammattikäyttöön tai heidän lakimääräisten velvollisuuksien täyttämistä varten. Ennakkoratkaisukysymyksellä pyritään myös selvittämään muut rajoitukset kansallisen lainsäätäjän vapaudelle määrätä korvausjärjestelmän yksityiskohdista.

Asiassa C-462/09 Stichting de ThuisKopie v. Mijndert van der Lee ym., kansallinen tuomioistuin kysyy perusteita sen arvioimiselle, ketä on pidettävä sopivan hyvityksen maksamisesta vastuussa olevana henkilönä.

4 Hyvitysmaksujärjestelmä EU:n jäsenmaissa

Hyvitysmaksua kerätään suurimmassa osassa EU:n maita. Eri maiden välillä on eroja siinä, mitä pidetään yksityisenä kopioinnina. Lisäksi valokopioinnista on tietyissä maissa Suomen tavoin erillinen korvausjärjestelmä (sopimuslisenssijärjestelmä), kun sen sijaan eräissä maissa valokopiointiin liittyvä korvaus näyttäisi sisältyvän valokopiointilaitteen hyvitysmaksuun.

Hyvitysmaksujärjestelmää ei ole seuraavassa viidessä EU:n jäsenmaassa: Luxemburg, Malta, Yhdistynyt kuningaskunta, Irlanti ja Kypros.

Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Irlannissa ei ole myöskään erityistä yksityistä kopiointia koskevaa poikkeusta, joskin näissä maissa on sallittua valmistaa kappaleita yksityistä opiskelua varten. Myös kappaleen valmistamista myöhempää katselua varten (time-shifting) on sallittua. Näissä maissa on katsottu, että näin rajoitetussa määrin sallitusta yksityisestä kopioinnista ei voi aiheutua sellaista (muuta kuin vähäistä) haittaa oikeudenhaltijoille, että tämä vaatisi hyvitystä.

Luxemburgissa ja Maltalla on erikseen säädetty oikeus valmistaa kappaleita yksityiseen käyttöön. Maltan tekijänoikeuslain mukaan yksityisestä kopioinnista tulee maksaa korvaus. Maltan tekijänoikeuslaissa ei ole tarkempia säädöksiä hyvityksen määräytymisestä, mutta kollektiivista hallinnointia koskevassa laissa mainitaan, että tekijänoikeusjärjestön tulee ehdottaa soveltuvat tariffit, joita julkaistaan vahvistumisensa jälkeen virallisessa lehdessä. Hyvitysmaksujärjestelmä ei ilmeisesti vielä käytännössä toimi Maltalla.

Kyproksen oikeudellisesta tilanteesta ei ole saatavissa ajankohtaista tietoa. Kyproksen tekijänoikeuslakiin on ainakin aikaisemmin (v. 1993) sisältynyt säännös oikeudesta hyödyntää teoksia yksityistä käyttöä varten.

Norjassa hyvitysmaksu kerätään veron muodossa ja maksetaan valtion varoista. Norjassa osa käytetään individuaalilityksiin (n. 1/4-osa) ja osa kollektiiviin tarkoituksiin (n. 3/4). Virossa valtio maksaa yksityisestä kopioinnista reprograafisia menetelmiä käyttäen, kun sen sijaan muun yksityisen kopioinnin osalta hyvitysmaksua kerätään tallennusvälinemaksuina.

EU-maiden välillä on huomattavia eroja siinä, mitkä laitteet kuuluvat hyvitysmaksun piiriin, miten maksut määritellään, kerätään ja jaetaan sekä kuinka suuret maksut ovat. Karkeasti hyvitysmaksumaat voidaan jakaa kahteen ryhmään; niihin, joissa hyvitysmaksua maksetaan pelkästään tallennusvälineistä ja niihin, joissa hyvitysmaksua maksetaan myös laitteista, joissa ei ole tallennusvälinettä. Laitteista, kuten tulostimista ja kopiokoneista, maksetaan hyvitysmaksua ainakin seitsemässä jäsenmaassa (Belgia, Tshekki, Saksa, Kreikka, Espanja, Unkari, Slovakia). Tapa määritellä hyvitysmaksun piiriin kuuluvat laitteet vaihtelevat voimakkaasti.

Yhdistetyissä tallennusväline/soitinlaitteissa hyvitysmaksu perustuu eräissä maissa laitteiston hintaan, eräissä maissa laitteistoon sisältyvän muistin hintaan tai muistin kapasiteettiin.

Hyvitysmaksun keräys ja tilitys tapahtuu eri tavalla eri maissa. Individuaalilitysten ja kollektiivilitysten suhde vaihtelee. Yleisesti tallennusvälineet jaetaan audio- ja videolaitteisiin (ks. Stichting de Thuiskopien selvitykset). Joissakin maissa individuaalilitysten jakautuminen eri oikeudenhaltijaryhmien välillä on kirjattu lakiin, toisissa ei. Myös hyvitysmaksusta vapautumisen perusteet vaihtelevat (esim. yritystoiminta, vienti).

5 Vuosina 2008–2009 käyty keskustelu hyvitysmaksusta EU:ssa

Komissio julkaisi taustaselvityksen hyvitysmaksujärjestelmästä 14.2.2008 (”Background document; Fair compensation for acts of private copying”). Selvityksessä esitetään havain-toja siitä, miten hyvitysmaksujärjestelmät eri jäsenmaissa toimivat sekä niiden eroavaisuudet ja pyrki analysoimaan avoimia kysymyksiä hyvitysmaksujärjestelmään liittyen.

EU:n komissio järjesti kuulemistilaisuuden hyvitysmaksusta 27.5.2008. Komissio asetti sen jälkeen työryhmät pohtimaan hyvitysmaksuun liittyviä ongelmia. Keskusteluja käytiin 9/2008-3/2009 välisenä aikana harmaista markkinoista, maksun palautuksista rajat ylittä-vässä kaupassa, metodologiasta ja hinnoittelusta sekä yhteisistä toimista piratismiin ehkäise-miseksi. Keskustelut käytiin komission edistämänä toimialakeskusteluna, johon osallistuivat 7 oikeudenhaltijoiden edustajaa, 7 teollisuuden edustajaa ja 1 kuluttajien edustajaa. Keskus-telut eivät ainakaan vielä ole johtaneet konkreettiseen tulokseen.

Rajoja ylittävässä kuluttajakaupassa ongelmana on epäselvyys siitä, minkä maan lain-säädännön ja hyvitysmaksujärjestelmän mukaisesti myyjällä/maahantuojalla on velvollisuus maksaa hyvitysmaksua. Pahimmassa tapauksessa internet-kauppaa harjoittava yritys joutuu raportoimaan ja maksamaan hyvitysmaksuja eri järjestelmien mukaisesti eri maiden hyvitys-maksusyksiköille. Tietyissä tilanteissa internet-kauppias voi kokonaan vapautua hyvitysmak-suista, mikäli toiminta sijoitusmaassa pidetään vientinä (josta ei ole hyvitysmaksua) ja koh-demaassa kuluttajalla ei ole velvollisuutta suorittaa maksua. Tällöin internet-kauppias saa perusteetonta etua verrattuna sellaiseen myyjään/maahantuojaan, joka toimii kohdemaassa.

Kauppaa ja sisällöntuotantoa vääristää myös se, että matalan hyvitysmaksun maat sub-ventoivat korkean hyvitysmaksun maiden hyvitysjärjestelmää. Tämä johtuu siitä, että laite-valmistajat eivät pysty sisällyttämään hyvitysmaksua kuluttajahintaan tiukasti kilpailluilla sisämarkkinoilla. Nykyinen järjestelmä kannustaa näin ollen jäsenmaita mahdollisimman korkeisiin hyvitysmaksuihin (kilpajuoksuongelma), sillä hyvitysmaksut käytetään lähtökoh-taisesti oman kansallisen sisällöntuotannon edistämiseen.

Potentiaalisesti syntyy lisääntyvä kuilu alhaisen ja korkean hyvitysmaksun maiden välille, sillä niiden maiden, joiden rajat ylittävä tallennusvälineitä (ja soittimia) koskeva kauppa on tärkeämpi osa kansallista taloutta kuin hyvitysmaksukertymä, kannattaa pitää hyvitysmak-sut alhaisena.

EU-alueella myös harmaat markkinat ovat tuottaneet ongelmia. Harmaiden markkinoi-den johdosta hyvitysmaksun maksaneet tuottajat/maahantuojat/jälleenmyyjät (maksuvel-vollinen vaihtelee maittain) joutuvat epäedulliseen asemaan verrattuna niihin toimijoihin, jotka jättävät maksun maksamatta. Suomessa harmaatuontiin liittyvät ongelmat ovat vähäi-

set meillä noudatetun jälleenmyyjän toissijaisen maksuvelvollisuuden takia.

Metodologiaan liittyen EU:n kuulemistilaisuudessa tuli esille seuraavia kysymyksiä,

- Perustuuko maksu haittaan vai kuluttajien saamaan hyötyyn? Miten näitä mitataan?
- Perustuuko maksu tallennuskapasiteettiin/monistamisnopeuteen vai suhteelliseen osuuteen laitteen jälleenmyyntihinnasta?
- Määritetäänkö hyvitysmaksun piiriin kuuluvat laitteet todelliseen käyttöön vai käyttömahdollisuuteen perustuen (soveltuminen yksityiseen kopiointiin)?
- Miten DRM:n käyttö huomioidaan (mahdollisuus ohjata yksityiskopiointi DRM:llä vai kopioinninestojen todellinen käyttö)
- Mitä on yksityinen kopiointi? Huomioidaanko myös kopiot laittomasta lähteestä? Entä Creative Commons -lisenssillä lisensioitu tai kaupallisesti lisensioitu tai muu oikeudenhaltijan luvalla tapahtuva käyttö?

Komission järjestämässä kuulemistilaisuudessa kysymys monenkertaisista korvauksista nostettiin esille joissakin puheenvuoroissa. Siinä on kysymys hyvitysmaksun suhteesta kuluttajan maksamaan ”hintaan” tai ”lisenssiin” verkosta ostetusta sisällöstä sekä suhteesta mahdolliseen ns. laajakaistaveroon.

Hyvitysmaksujärjestelmien läpinäkyvyyttä ja oikeudenmukaisuutta (ja oikein kohdennettavuutta) on EU-maissa pidetty ongelmallisena. Tämä asia on liittynyt erityisesti varojen keruun ja käytön avoimuuteen sekä hyvitysmaksun perusteena olevien käyttötutkimusten puolueettomuuteen ja läpinäkyvyyteen. Eurooppalaiselta katsantokannalta Suomen hyvitysmaksujärjestelmä näyttäisi toimivan ainakin pääpiirteissään asianmukaisesti.

Liite 1. Hyvitysmaksua koskevat säädökset

Tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404

2 luku (24.3.1995/446)

Tekijänoikeuden rajoitukset ja säännökset sopimuslisenssistä (14.10.2005/821)

Yleiset säännökset (14.10.2005/821)

11 § (14.10.2005/821)

Tämän luvun säännöksillä ei rajoiteta tekijälle 3 §:n mukaan kuuluvaa oikeutta laajemmin kuin 25 e §:stä johtuu.

Jos tämän luvun säännöksen nojalla teoksesta valmistetaan kappale tai teos saatetaan yleisön saataviin, tekijän nimi ja lähde on mainittava siinä laajuudessa ja sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii. Teosta ei saa tekijän suostumuksetta muuttaa enempää kuin sallittu käyttäminen edellyttää.

Tässä luvussa säädetyn tekijänoikeuden rajoituksen nojalla valmistetun teoksen kappaleen saa rajoituksen mukaisessa tarkoituksessa levittää yleisölle ja kappaletta käyttää julkiseen esittämiseen.

Mitä 3 momentissa säädetään, sovelletaan vastaavasti myös sopimuslisenssin nojalla tapahtuvaan käyttämiseen.

Tässä luvussa säädetyn tekijänoikeuden rajoituksen nojalla ei saa valmistaa kappaleita sellaisesta teoksen kappaleesta, joka on valmistettu tai saatettu yleisön saataviin 2 §:n vastaisesti tai jota suojaava tekninen toimenpide on 50 a §:n 1 momentin vastaisesti kierretty. Mitä tässä momentissa säädetään, ei kuitenkaan koske teosten käyttämistä 11 a, 16, 16 a–16 c tai 22 §:n tai 25 d §:n 2 tai 5 momentin nojalla.

Valmistaminen yksityiseen käyttöön

12 § (24.3.1995/446)

Julkistetusta teoksesta saa jokainen valmistaa muutaman kappaleen yksityistä käyttöönsä varten. Siten valmistettua kappaletta ei ole lupa käyttää muuhun tarkoitukseen. Kappaleen valmistamisen valmistuttajan yksityistä käyttöä varten saa myös antaa ulkopuolisen suoritettavaksi.

Mitä 2 momentissa säädetään, ei koske sävellysteoksen, elokuvateoksen, käyttöesineen tai kuvanveistoksen kappaleen valmistamista eikä muun taideteoksen jäljentämistä taiteellisin menetelmin.

Tämän pykälän säännökset eivät koske tietokoneella luettavassa muodossa olevaa tietokoneohjelmaa, tietokoneella luettavassa muodossa olevan kappaleen valmistamista tällaisessa muodossa olevasta tietokannasta eivätkä rakennusteoksen valmistamista. (3.4.1998/250)

2 a LUKU (8.6.1984/442)

Hyvitys teoksen kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön (14.10.2005/821)

26 a § (14.10.2005/821)

Jos yleisön keskuuteen levitettäväksi valmistetaan tai tuodaan maahan ääni- tai kuvanauha taikka muu laite, johon teos voidaan tallentaa ja jota merkittävässä määrin käytetään teoksen kappaleen valmistamiseen yksityiseen käyttöön, valmistajan tai maahantuojan on suoritettava laitteen esitysajan tai tallennuskapasiteetin perusteella vahvistettava maksu käytettäväksi suorana hyvityksenä teosten tekijöille sekä välillisenä hyvityksenä tekijöille heidän yhteisiin tarkoituksiinsa. Hyvitys maksetaan tekijöille lukuisia tietyn alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä edustavan järjestön välityksellä opetusministeriön vuosittain hyväksymän maksuvarojen käyttösuunnitelman mukaisesti.

Sen, joka tarjoaa jälleenmyytäväksi 1 momentissa tarkoitettun valmistajan tai maahantuojan myymän laitteen, on 26 b §:ssä tarkoitettun järjestön kehotuksesta osoitettava, että laitteesta on suoritettu maksu järjestölle. Jos maksua ei ole suoritettu, jälleenmyyjän on suoritettava maksu. Jälleenmyyjällä on kuitenkin oikeus vaatia suorittamansa maksu maksusta ensisijaisesti vastuussa olevalta valmistajalta tai maahantuojalta taikka maksusta toissijaisesti vastuussa olevalta toiselta jälleenmyyjältä, jolta laite on hankittu jälleenmyytäväksi.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään liikenne- ja viestintäministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön annettua asiasta lausuntonsa, mitkä laitteet kuuluvat 1 momentissa tarkoitettun maksun piiriin ja mikä on maksun suuruus. Ennen asetuksen antamista opetusministeriö neuvottelee 1 momentissa tarkoitettuja valmistajia ja maahantuojia sekä tekijöitä edustavien järjestöjen ja kuluttajaviranomaisten kanssa. Maksu tulee vahvistaa suuruudeltaan sellaiseksi, että sitä voidaan pitää sopivana hyvityksenä teosten kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön. Laitekohtaiselle kokonaismäärälle tulee vahvistaa yläraja, jota maksu ei saa ylittää. Maksun suuruutta vahvistettaessa tulee ottaa huomioon saatavilla oleva tutkimustieto yksityisen kappaleen valmistamisen yleisyydestä sekä se, missä määrin yksityisen kappaleen valmistamisen estäviä teknisiä toimenpiteitä on käytetty yleisön saataviin saatettujen teosten suojana. Laitetyypeittäin tulee lisäksi ottaa huomioon se, missä määrin laitetta on mahdollista käyttää kappaleiden valmistamiseen teknisillä toimenpiteillä suoja- tuista ja suojaamattomista teoksista. (31.10.2008/663)

26 b § (14.10.2005/821)

Maksu suoritetaan lukuisia Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä edustavalle järjestölle, jonka opetusministeriö on hakemuksesta hyväksynyt tehtävään määrääjäksi, enintään viideksi vuodeksi. Tehtävään voidaan hyväksyä kerrallaan vain yksi järjestö. Hyväksyttävällä järjestöllä tulee olla taloudellinen ja toiminnallinen valmius ja kyky hoitaa asioita hyväksymispäätöksen mukaisesti. Järjestön tulee vuosittain antaa opetusministeriölle selvitys hyväksymispäätöksen nojalla tekemistään toimista. Opetusministeriön päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. Hyväksymisen edellytyksenä on, että järjestö sitoutuu käyttämään opetusministeriön ja järjestön vuosittain sopiman osan maksun tuotosta välillisenä hyvityksenä tekijöille heidän yhteisiin tarkoituksiinsa opetusministeriön hyväksymän maksuvarojen käyttösuunnitelman mukaisesti.

Maksun tuotosta vähennetään hallintokustannukset.

26 c § (14.10.2005/821)

Opetusministeriö voi antaa järjestölle tarkempia määräyksiä maksun hallinnoinnista. Ministeriö valvoo, että maksua hallinnoidaan määräysten mukaisesti ja että sen käytössä noudatetaan käyttösuunnitelmaa. Opetusministeriöllä on oikeus saada järjestöltä tarpeelliset tiedot valvontaa varten.

Opetusministeriö voi peruuttaa järjestöä koskevan hyväksymisen, jollei järjestö noudata sille annettuja määräyksiä tai käyttösuunnitelmaa taikka anna valvonnassa tarvittavia tietoja ja jos järjestö hyväksymispäätöstä ja sen ehtoja rikkomalla syyllistyy vakaviin tai olennaisiin rikkomuksiin tai laiminlyönteihin ja jolleivät järjestölle annetut huomautukset ja varoitukset ole johtaneet toiminnassa esiintyneiden puutteiden korjaamiseen.

26 d § (8.6.1984/442)

Järjestöllä on oikeus tullilain (573/78) salassapitosäännösten estämättä saada tulliviranomaiselta perinnässä tarvittavat tiedot yksittäisistä tuontieristä.

Laitteen valmistajan tai maahantuojan sekä järjestön erikseen vaatiessa 26 a §:n 2 momentissa tarkoitettun myyjän on annettava järjestölle perinnässä tarvittavat tiedot valmistamistaan, maahantuomistaan tai myytäväksi tarjoamistaan laitteista. (16.12.1994/1254)

Joka 1, 2, 5 tai 6 momentin nojalla on saanut tiedon toisen liiketoimista, ei saa sitä oikeudettomasti käyttää eikä muille ilmaista. (16.12.1994/1254)

Tulliviranomainen saa luovuttaa laitteen maahantuojalle ainoastaan, jos maahantuoja osoittaa maksaneensa maksun järjestölle tai antaneensa järjestölle sen hyväksymän vakuuden maksun suorittamisesta. Järjestö voi antaa määräajaksi tai toistaiseksi suostumuksensa laitteen luovutukselle ennen maksun suorittamista tai vakuuden asettamista, jos on perusteltua aihetta olettaa, että maahantuoja suorittaa maksun asianmukaisesti. Järjestö voi peruuttaa suostumuksen, jos maahantuoja laiminlyö maksun suorittamisen tai 2 momentissa tarkoitettujen tietojen antamisen. (11.1.1991/34)

Aluehallintovirasto voi järjestön hakemuksesta velvoittaa valmistajan, maahantuojan tai 26 a §:n 2 momentissa tarkoitettun myyjän täyttämään 2 momentissa tarkoitettun velvollisuutensa sakon uhalla. Uhkasakon asettamisessa ja maksettavaksi määräämisessä noudatetaan muutoin, mitä uhkasakkolaissa (1113/1990) säädetään. (22.12.2009/1442)

Aluehallintovirastolla on oikeus 26 a §:n 1 momentissa tarkoitettun maksuvelvollisuuden noudattamisen valvomiseksi toimittaa tarkastus. Laitteen valmistajan, maahantuojan tai 26 a §:n 2 momentissa tarkoitettun myyjän on tarkastusta varten päästettävä tarkastuksen suorittaja hallinnassaan oleviin liike- ja varastotiloihin, maa-alueille ja kulkuneuvoihin sekä vaadittaessa esitettävä kirjanpitoonsa, liikekirjeenvaihtonsa, tietojenkäsittelyn tallenteensa ja muut asiakirjat, joilla voi olla merkitystä valvonnassa. Tarkastuksen suorittajalla on oikeus ottaa jäljennöksiä tarkastettavista asiakirjoista. Tarkastuksen suorittajalla on oikeus käyttää asiantuntijana järjestön määräämää henkilöä. Aluehallintovirastolla on oikeus luovuttaa perinnässä tarpeelliset tiedot järjestölle. (22.12.2009/1442)

Poliisi on velvollinen tarvittaessa antamaan aluehallintovirastolle virka-apua tälle 6 momentin nojalla kuuluvien tehtävien suorittamiseksi. (22.12.2009/1442)

TulliL 573/1978 on kumottu TulliL:lla 1466/1994.

26 e § (14.10.2005/821)

Laitteen käyttäjällä tai maastaviejällä on oikeus saada järjestöltä suoritettua maksua vastaava palautus laitteista:

- 1) jotka viedään maasta;
- 2) joita käytetään ammattimaiseen taikka opetuksessa tai tieteellisessä tutkimuksessa tapahtuvaan kappaleen valmistamiseen tämän lain mukaan suojatusta aineistosta;
- 3) joita käytetään vammaisille tarkoitettujen tallenteiden valmistamiseen;
- 4) joita käytetään tietojenkäsittelyn muisti- tai tallennusvälineiksi ammattimaisessa toiminnassa.

Jollei palautusta vaadita todisteellisesti kolmen kuukauden kuluessa sen vuoden päättymisestä, jona oikeus palautukseen on syntynyt, oikeus raukeaa.

Maksun perivä järjestö voi antaa luvan siihen, että maksun palautukseen 1 momentin 2–4 kohdan mukaan oikeutettu käyttäjä saa ostaa 26 a §:ssä tarkoitettua valmistajalta, maahantuojalta tai jälleenmyyjältä taikka tuoda itse maahan omaan mainituissa kohdissa tarkoitettuun käyttöön 26 a §:n 1 momentissa tarkoitettua laitteen ilman hyvitysmaksua.

26 f § (8.6.1984/442)

Milloin voidaan osoittaa, että käyttäjällä tai maastaviejällä olisi 26 e §:n 1 momentin mukaan oikeus palautukseen kaikista tiettyyn tuonti- tai valmistuserään kuuluvista laitteista tai huomattavasta osasta niitä, voidaan maksu tältä osin jättää perimättä.

26 g § (14.10.2005/821)

26 g § on kumottu L:lla 14.10.2005/821.

26 h § (14.10.2005/821)

Tarkemmat säännökset 26 a–26 f §:n täytäntöönpanosta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Tekijänoikeusasetus 21.4.1995/574

Hyvitys teoksen kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön (14.12.2006/1173)

24 §

1 momentti on kumottu A:lla 14.12.2006/1173.

Tekijänoikeuslain 26 a §:ssä tarkoitettuna laitteena pidetään myös leikkaamatonta äänen tai kuvan tallentamiseen soveltuvaa nauhaa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuna laitteena pidetään myös kokonaan tai osittain tallennettua ääni- ja kuvanauhaa sekä muuta laitetta, jos laitteen teknisistä ominaisuuksista, laitteen tai sen pakkauksen ulkoasusta, laitteelle tallennetun aineiston tavallista vähäisemmästä osuudesta laitteen esitysajasta, tallennetun aineiston laadusta, laitteen maahantuonti- tai myyntihinnasta taikka muista olosuhteista on pääteltävissä, että laite on ilmeisesti tarkoitettu käytettäväksi samalla tavoin kuin tallentamaton laite.

25 § (14.12.2006/1173)

Tekijänoikeuslain 26 a §:ssä tarkoitettu maksu määrätään jokaiselta alkavalta minuutilta taikka täysiltä mega- tai gigatavuilta.

26 §

Mikäli tekijänoikeuslain 26 a §:ssä tarkoitettun laitteen esitysaika on käyttäjän määrättävissä tai muutoin vaihtelee, maksu peritään käyttäen perusteena laitteen keskimääräistä esitysaikaa.

Maksu peritään edellä 24 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa laitteen koko esitystajan perusteella.

27 §

Tekijänoikeuslain 26 a §:ssä tarkoitettu laite katsotaan valmistetuksi, kun se on viety valmistuspaikalta, kuitenkin viimeistään silloin, kun se on siirtynyt pois valmistajan omistuksesta. Valmistuspaikkana pidetään aluetta, jossa tuotteen lopullinen valmistus tapahtuu, sekä tällaisen alueen välittömässä yhteydessä olevaa valmistajan varastoa.

28 §

Tekijänoikeuslain 26 a §:ssä tarkoitettu laite katsotaan maahantuoduksi silloin, kun se on luovutettu tullivalvonnasta. Jos laite on tuotu Euroopan unionin jäsenvaltiosta, se katsotaan maahantuoduksi, kun se on tuotu rajan yli.

29 §

Tekijänoikeuslain 26 a §:ssä tarkoitettu laite katsotaan maastaviedyksi silloin, kun kulku-neuvo, johon laite on lastattu, on lopullisesti tulliselvitettynä lähtenyt maasta, ja Euroopan unionin jäsenvaltioon vietäessä silloin, kun se on muuten todistettavasti lähtenyt maasta. Jos laite viedään maasta postitse, se katsotaan maastaviedyksi, kun se on otettu postin kuljetettavaksi.

30 § (14.12.2006/1173)

Tekijänoikeuslain 26 e §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisena ammattimaisena kappaleen valmistamisena pidetään toimintaa:

- 1) joka on pysyvää ja säännöllistä, jota harjoitetaan ansiotarkoituksessa ja jossa kappale valmistetaan luovutettavaksi yleisölle; taikka
- 2) jossa kappaleen valmistaminen on toiminnan edellytys tai muutoin toiminnassa keskeistä ja kuuluu kappaleen valmistajan toimialaan.

Tekijänoikeuslain 26 e §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisena ammattimaisena toimintana pidetään toimintaa, joka on pysyvää ja säännöllistä ja jota harjoitetaan ansiotarkoituksessa.

31 § (14.12.2006/1173)

Tekijänoikeuslain 26 b §:ssä tarkoitetun järjestön tulee antaa vuosittain tiliselvitys opetusministeriölle maksun hallintokustannuksista sekä maksun tuotosta ja sen käyttämisestä.

32 § (14.12.2006/1173)

Maksun hallinnointitehtäviin kuuluvat maksun kerääminen maksuvelvollisilta, säädetyn maksuvelvollisuuden täyttämisen valvonta, maksuvarojen säilyttäminen tilitykseen asti, tekijänoikeuslain 26 e §:ssä tarkoitettujen maksupalautusten ja ostolupien myöntäminen, maksuvarojen tilittäminen tekijänoikeuslain 26 b §:ssä tarkoitetun käyttösuunnitelman mukaisesti sekä tämän asetuksen 31 §:ssä tarkoitetun tiliselvityksen tekeminen.

33 §

Maksusta kertyvät varat on säilytettävä erillisillä tileillä ja sijoitettava varmoja vakuuksia vastaan ja asianmukaisella korolla siinä suhteessa kuin maksuvarojen perinnän ja käyttösuunnitelman edellyttämä maksuvalmius sallii.

34 § (14.12.2006/1173)

34 § on kumottu A:lla 14.12.2006/1173.

35 §

Järjestön on varattava opetusministeriölle mahdollisuus tarkastaa järjestön kirjanpitoa, hallintoa ja varojen käyttöä siltä osin kuin on kysymys 32 §:ssä mainittujen tehtävien hoitamisesta.

36 § (14.12.2006/1173)

Tekijänoikeuslain 26 b §:ssä tarkoitettuun järjestön hyväksymispäätökseen on sisällytettävä tieto 31–35 §:n säännösten sisällöstä.

37 §

Opetusministeriö hyväksyy tekijänoikeuslain 26 b §:ssä tarkoitetun maksuvarojen käyttösuunnitelman vuosittain sen jälkeen kun lain 26 e §:n 2 momentin mukainen palautuksen vaatimisaika on kulunut.

38 § (14.12.2006/1173)

Tekijänoikeuslain 26 b §:ssä tarkoitetusta käyttösuunnitelmasta tulee ilmetä:

- 1) missä suhteessa varat on käytettävä tekijänoikeuslain 26 a §:ssä tarkoitettuna suorana hyvityksenä teosten tekijöille ja välillisenä hyvityksenä tekijöille heidän yhteisiin tarkoituksiinsa;
- 2) hallintokustannukset;
- 3) yhteisöt, joille varoja suoritetaan; sekä

4) kunkin yhteisön osuus ja tarkoitukset, joihin varat käytetään.

39 §

Tekijänoikeuslain 26 a §:n mukaisina yhteisinä tarkoituksina pidetään muun muassa musiikki-, elokuva-, televisio- ja videokulttuurin edistämistä, mukaan lukien tekijöiden työllisyyttä ja kulttuuripalvelujen tuotantoa edistävät tarkoitukset sekä koulutus ja tutkimus.

Liite 2. Tallennusvälineet hyvitysmaksun piirissä 1984–2010

Formaatti	Hyvitysmaksun piiriin
C-kasetti, VHS	1984
CD-R/RW, Minidisc	1998
Mp3-soittimet	2000
DVD-R/RW	2002
Tallentavat kiinteämuistiset digiboksit ja videotallentimet, kiinteämuistiset av-tallentimet	2005
Blu-Ray ja HD-DVD-levyt ¹	2008

¹ HD-DVD-levyt poistettu hyvitysmaksun piiristä 1.1.2010 alkaen, koska formaattia ei enää valmisteta.

Liite 3. Hyvitysmaksun suuruus Suomessa 1.1.2010 alkaen

Tallennettavat CD-, DVD-, Blu-ray ja MiniDisc-levyt	
Muistia enintään 1 gigatavu	0,20 €
Muistia yli 1 gigatavu, mutta enintään 10 gigatavua	0,60 €
Muistia yli 10 gigatavua, mutta enintään 25 gigatavua	1,20 €
Muistia yli 25 gigatavua	1,80 €
Hyvitysmaksua ei peritä 8 cm:n levyistä.	

Digitaaliset audio- ja videotallentimet	
Digitaalisia audiotallentimia ovat mp3-tallentimet ja digitaalisia videotallentimia tallentavat digisovittimet. Maksua ei peritä esimerkiksi matkapuhelimista, tietokoneista, muistikorteista tai usb-muisteista.	
Muistia enintään 512 megatavua	4 €
Muistia yli 512 megatavua, mutta enintään 1 gigatavu	7 €
Muistia yli 1 gigatavu, mutta enintään 20 gigatavua	10 €
Muistia yli 20 gigatavua, mutta enintään 50 gigatavua	12 €
Muistia yli 50 gigatavua, mutta enintään 150 gigatavua	15 €
Muistia yli 150 gigatavua, mutta enintään 250 gigatavua	18 €
Muistia on yli 250 gigatavua	21 €

C-kasetit	
Hyvitysmaksu: 0,005 €/min	
60min nauha	0,300 €
90min nauha	0,450 €
120min nauha	0,600 €
C-raakanauha 3,280 €/kilometri	

VHS-kasetit, S-VHS-kasetit ja Beta-kasetit	
Hyvitysmaksu: 0,0076 €/min	
30min nauha	0,228 €
60min nauha	0,456 €
120min nauha	0,912 €
180min nauha	1,368 €
240min nauha	1,824 €
VHS-raakanauha 5,050 €/kilometri	

Liite 4. Hyvitysmaksututkimukset 1999-2010

Tietokone ja yksityinen kopiointi	2010
Ulkoiset kovalevyt	2010
Matkapuhelimen musiikkikäyttö	2010
Muistikortit/USB-muistit	2009
Ulkoiset kovalevyt	2009
Matkapuhelimien musiikkikäyttö	2009
CD- ja DVD-kopiointi	2009
Yksityinen kopiointi Suomessa	2009
Laitetutkimus: Ulkoiset kovalevyt, USB-muistit ja muistikortit (valmistuneet syksyllä 2008)	2008
Laitetutkimus: Matkapuhelimet ja mp3-soittimet (06/2008),	2008
Viihdeteknologian kulutustutkimus nuorille	2007
Laitetutkimus (ulkoinen kovalevy, matkapuhelin)	2007
Laitetutkimus (matkapuhelin, tallentava digiboksi/DVD-tallennin)	2006
Yksityinen kopiointi - DVDR	2006
Yksityinen kopiointi - CDR, musiikki, PC	2006
Yksityinen kopiointi - DVDR	2005
Yksityinen kopiointi - CDR, musiikki	2005
Yksityinen digitaalinen tallentaminen (CDR, musiikin digitaalinen tallentaminen),	2004
DVDR-levyt ja niille tallentaminen	2004
Yksityinen digitaalinen tallentaminen (Tietokone, CDR, musiikin digitaalinen tallentaminen)	2003
Yksityinen digitaalinen tallentaminen (Tietokone, CDR, musiikin digitaalinen tallentaminen)	2002
Digitaalinen kotikopiointi (CDR-levyjen käyttö, musiikin tallentaminen)	2000
Tutkimus CD-levyjen ostamisesta ja käytöstä	1999

Liite 5. Laskutetut kappaleet 2000-2009

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
C-Kasetti	2 153 683	1 472 038	1 293 729	923 229	867 701	539 338	270 894	217 979	163 049	106 823
VHS	5 016 009	4 159 430	4 047 608	3 665 670	2 892 774	2 038 611	1 155 085	592 236	186 608	83 103
CDR	12 927 177	15 265 478	18 879 859	19 730 567	22 772 857	15 728 272	12 039 017	10 169 380	8 030 662	6 318 120
MiniDisc	602 768	470 568	352 067	279 401	181 830	109 082	52 438	37 131	24 967	11 523
Audiotallennin	2 040	585	596	5 533	24 228	306 571	393 395	349 357	336 632	245 622
DVD			37 597	500 977	2 996 614	4 654 033	4 678 787	4 561 888	4 220 932	3 714 273
Blu-ray									5 336	7 143
Videotallennin						70 763	166 980	415 971	250 282	145 985

Liite 6. Hyvitysmaksukertymä 1992-2009 (1 000 EUR)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	
Hyvitys- maksutotot	7070	6299	7438	6869	9316	9400	7908	7799	9435	9205	10356	10308	12121	11575	11617	15515	11877	8895	
Arvo (€ 000)																			

Liite 7. Hyvitysmaksujako 1984–2006 (1000 EUR)

SUORA AUDIO	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Osuus / Audio	168	626	805	781	800	813	1066	936	652	696	1013	731
Gramex	86	319	411	399	408	414	544	477	333	355	517	373
Teosto	74	275	354	344	352	358	469	412	287	306	446	321
Kopioisto/AVEK	8	31	40	39	40	41	53	47	33	35	51	37
VÄLILLINEN AUDIO	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Osuus / Audio	336	1252	1611	1563	1600	1625	1600	1403	979	1044	1013	487
ESEK	167	619	779	774	789	800	789	693	483	515	499	231
LUSES	152	571	739	730	747	761	750	658	456	486	471	166
Tekijänoik. tiedotus- ja valvontakeskus	3	7	8	17	17	17	13	10	8	9	9	24
Kirjallisuuden edistämiskeskus	0	17	25	37	42	42	42	39	29	30	30	15
Viestintä- tutkimuksen seura	0	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Suomen tekijänoik. yhdistys	2	5	7	5	5	5	5	4	3	3	3	2
Kopioisto/AVEK	0	34	34	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Suomen tekijänoik. yhdistys/ Instituutti	0	0	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Yleisradio	13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Teosto	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50
Teosto / FIMIC	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	1984 - 2008
	1056	927	741	817	1464	1863	2628	2951	3662	3149	3113	3252	3192	37903
	538	473	378	417	747	950	1340	1505	1868	1606	1588	1659	1628	19331
	465	408	326	360	644	820	1156	1298	1611	1386	1370	1431	1405	16678
	53	46	37	41	73	93	131	148	183	157	156	163	160	1895
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	1984 - 2008
	568	499	399	440	788	1003	1415	1589	1972	1696	1676	1599	1569	29727
	267	228	177	197	368	469	666	746	930	792	784	743	729	14235
	252	215	170	186	349	402	567	636	789	678	670	700	687	12987
	30	37	37	40	42	54	45	46	53	61	61	63	62	772
	19	17	13	15	27	34	48	54	67	57	56	58	57	871
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
	2	2	1	2	3	3	0	0	0	0	0	0	0	62
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	67
	0	0	0	0	0	0	25	36	40	35	34	35	34	251
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50
	0	0	0	0	0	42	64	70	92	72	72	0	0	412

SUORA VIDEO	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Osuus / Video	132	865	1680	1727	2481	2477	2529	2404	2080	1638	2232	2198
Kopiosto/AVEK	103	674	1311	1347	1935	1932	1973	1875	1623	1278	1741	1714
Teosto	17	110	214	220	317	316	323	307	265	209	285	280
Gramex	12	80	155	160	229	229	234	222	192	151	206	203
Tuotos/ÄKT	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VÄLILLINEN VIDEO	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Osuus / Video	264	1729	3361	3454	4962	4955	5058	4808	4161	3276	3348	3297
Kopiosto/AVEK	25	517	1318	1554	2854	3219	3673	3158	2862	2352	2410	2372
ESEK/LUSES	0	0	505	538	505	505	505	505	505	370	370	370
Suomen tekijänoik. yhdistys / Instituutti	0	17	0	50	160	143	109	93	93	82	91	76
Kirjallisuuden edistämiskeskus	0	34	59	59	67	67	67	67	67	52	52	52
Tekijänoik. tiedotus- ja valvontakeskus	3	15	17	22	25	25	29	32	34	34	34	36
Kuvasto/WISEK	0	0	17	17	50	50	50	76	42	34	39	39
Suomen tekijänoik. yhdistys	1	7	0	12	62	12	29	62	45	9	9	9
Kuurojen liitto	8	8	8	8	8	8	8	8	8	7	7	7
Suomen elokuvasäätiö	202	1073	1303	1177	1221	925	589	807	505	336	336	336
LUSES, 1999 saakka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Suomen kuuro- sokeat	0	0	25	0	8	0	0	0	0	0	0	0
Elokuva- ja TV-Kasvatuksen Keskus	0	8	0	17	0	0	0	0	0	0	0	0
Viestintä- tutkimuksen seura	0	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Finlands Svenska Musikinstitut	0	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hgin teatteri- museosäätiön teatt. museo	0	34	76	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kuopion kaupungin videopaja	8	8	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Yleisradio	17	0	17	0	0	0	0	0	0	0	0	0
JAKO YHTEENSÄ	901	4472	7457	7525	9842	9870	10254	9551	7872	6654	7606	6713

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	1984 - 2008
	3370	3839	3243	3106	3504	3129	3026	2684	3076	3210	3325	3883	4061	65901
	2340	2665	2252	2156	2433	2172	2101	1863	2135	2228	2308	2696	2819	47674
	383	436	368	353	398	355	344	305	349	365	378	441	461	7801
	277	316	267	255	288	257	249	221	253	264	273	319	334	5646
	371	422	357	342	385	344	333	295	338	353	366	427	447	4780
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	1984 - 2008
	4119	3839	3243	3106	3504	3129	3026	2684	3076	3210	3325	3668	3838	86440
	2893	2754	2386	2344	2649	2365	2278	2000	2311	2428	2521	2732	2860	58834
	320	320	278	265	597	533	516	450	515	520	538	628	656	10810
	93	93	77	75	86	77	73	85	92	92	92	107	112	2066
	67	67	57	55	62	55	53	47	53	55	57	66	69	1407
	45	56	56	53	56	50	58	59	66	74	74	86	90	1126
	42	42	35	34	38	34	33	29	33	34	36	41	43	887
	12	12	10	10	11	10	9	8	0	0	0	0	0	338
	8	8	7	6	7	7	6	6	6	7	7	8	8	187
	303	151	61	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9326
	336	336	278	265	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1215
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	34
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	25
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	109
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	23
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	34
	9113	9103	7627	7470	9261	9125	10095	9907	11786	11264	11440	12403	12661	219972

Liite 8. Hyvitysmaksutuotot Euroopan maissa 2005–2009

Lähde: Stichting de Thuiskopie

All figures in this report are in Euro (€).

Country	Revenues 2005	Revenues 2006	Revenues 2007	Revenues 2008	Revenues 2009
Austria	17.627.000	15.846.000	16.413.000	13.213.000	11.699.000
Belgium	21.457.903	20.034.788	20.081.280	15.608.627	13.120.350 (provisional)
Canada	20.509.222	21.410.495	20.206.899	18.152.725	14.722.957
Croatia	-	-	284.624	1.380.286	1.944.318
Czech Republic (OSA)	1.373.282	1.516.751	3.165.578	4.867.439	4.007.460
Czech Republic (Intergram)	912.802	1.100.401	2.059.056	3.942.869	3.386.788
Denmark	6.367.517	5.324.940	5.860.862	5.352.136	4.029.861
Estonia	-	239.080	283.452	228.500	120.096
Finland	11.575.000	11.703.585	15.566.656	12.030.920	8.799.293
France	155.000.000	149.197.987	163.402.714	166.932.996	172.361.311
Germany	153.722.748	156.094.349	148.841.000	127.338.000	Not yet available
Greece	-	-	22.894	524.486	1.523.055
Hungary	9.688.905	11.678.621	11.539.681	8.476.274	8.942.092
Iceland	Not available	Not available	451.600	232.453	204.361
Italy	72.791.081	70.921.716	70.956.045	61.662.334	44.527.700
Japan	24.837.893	20.885.401	16.904.865	21.090.642	19.084.898
Latvia	716.025	800.464	812.193	601.626	358.426
Lithuania	250.014	165.839	84.423	801.650	711.013
The Netherlands	26.122.000	19.866.000	19.249.000	17.010.000	14.885.000
Norway	4.000.000	4.100.000	4.200.000	4.500.000	4.320.000
Poland	3.836.573	5.093.822	4.290.581	4.906.569	2.508.799
Portugal	5.112.962	6.238.951	5.752.919	4.594.998	3.633.984
Romania	-	-	-	302.242	516.161
Slovakia	611.183	682.744	903.677	977.373	612.116
Slovenia	-	-	-	1.130.250	978.090
Spain	58.654.171	55.607.634	40.706.047	59.992.342	78.036.023
Sweden	16.375.090	15.893.251	19.136.070	14.403.548	10.225.285
Switzerland	10.070.083	9.566.050	11.952.060	22.443.306	16.133.395

Liite 9. Maksun taso eri maissa eräiden tallennusvälineiden osalta

II. TARIFFS ON BLANK CARRIERS

All figures in this report are in Euro (€). Currencies are converted to Euro by the rates of March 1st 2008.

Country	Data cd-r	DVD-	DVD+
Austria	0,34	0,24	0,24
Belgium	0,1	0,59	0,59
Canada	0,13	x	x
Croatia	0,01	0,01	0,01
Czech Republic (OSA)	0,016	0,04	0,04
Czech Republic (Intergram)	0,02	0,04	0,04
Denmark	0,27	0,42	0,42
Estonia	8% of import price		
Finland	0,20	0,60	0,60
France	0,35	1,00	1,00
Germany	0,0288	0,174	0,174
Greece	6% of the value		
Hungary	0,16	0,41	0,41
Iceland	0,21	0,63	0,63
Italy	0,25	0,58	0,58
Japan	x	1% of base price	
Latvia	0,28	0,28	0,28
Lithuania	6% of import price		
The Netherlands	0,14	0,60	0,40
Norway	Annual compensation by Government (no levies)		
Poland	3% of sale price.		
Portugal	0,05	0,14	0,14
Slovakia	6% of sale price		
Slovenia	0,03	0,03	0,03
Spain	0,21	0,60	0,60
Sweden	0,10	0,32	0,32
Switzerland	0,03	0,59	0,24
Turkey	Amount of compensation set by Government (<3% of import/manufacturers price)		

III. TARIFFS ON DEVICES

All figures in this report are in Euro (€). Currencies are converted to Euro by the rates of March 1st 2008.

Country	Mp3 player (per 256Mb)	Harddisk DVD-recorder (per 80Gb)	Memory card (per 1Gb)
Austria	3,00	9,00	5,25
Belgium	x	3% of purchasing price (x1,2) or 3% of sale price	x
Canada	x	x	x
Croatia	1,92	4,12	0,55
Czech Republic (OSA)	1,5% of import price or sale price	1,8% of import price or sale price	0,4802
Czech Republic (Intergram)	3% of sale price	0,46	
Denmark	x	x	0,61
Estonia	x	3% of sale price	
Finland	4,00	15,00	x
France	2,00	15,00	0,09
Germany	2,56	9,21	x
Greece	6% of the value		
Hungary	2,41	12,07	2,41
Iceland	4 %	x	x
Italy	3% of retail price	x	
Japan	x	1% of base price	x
Latvia	1,42	1,42	x
Lithuania	x	x	x
The Netherlands	x	x	x
Norway	Annual compensation by Government (no levies)		
Poland	3% of sale price	1% of sale price	
Portugal	x	x	x
Slovakia	3% from the total income of the sale of devices		
Slovenia	1,04	6,26	0,03
Spain	0,60	6,61	3,84
Sweden	0,10	20,00	x
Switzerland	0,015	16,80	11,26
Turkey	Amount of compensation set by Government (<3% of import/manufacturers price)		

Liite 10. Hyvitysmaksun määrä per capita

Lähde: Stichting de Thuiscope

Country	Revenues 2009	Population 2009	Revenues/ capita
Austria	€ 11.699.000	8.375.290	1,397
Belgium	€ 13.120.350 (provisional)	10.827.000	1,212
Canada	€ 14.722.957	33.894.000	0,434
Croatia	€ 1.944.318	4.437.460	0,438
Czech Republic (OSA +Intergram)	€ 7.394.248	10.506.813	0,704
Denmark	€ 4.029.861	5.534.738	0,728
Estonia	€ 120.096	1.340.127	0,090
Finland	€ 8.799.293	5.351.427	1,644
France	€ 172.361.311	64.713.762	2,663
Germany ¹⁾	€ 127.338.000	82.002.356	1,553
Greece	€ 1.523.055	11.295.002	0,135
Hungary	€ 8.942.092	10.013.000	0,893
Iceland	€ 204.361	317.630	0,643
Italy	€ 44.527.700	60.387.219	0,737
Japan	€ 19.084.898	127.480.000	0,150
Latvia	€ 358.426	2.248.374	0,159
Lithuania	€ 711.013	3.329.039	0,214
The Netherlands	€ 14.885.000	16.577.612	0,898
Norway	€ 4.320.000	4.858.199	0,889
Poland	€ 2.508.799	38.167.329	0,066
Portugal	€ 3.633.984	10.637.713	0,342
Romania	€ 516.161	21.462.186	0,024
Slovakia	€ 612.116	5.424.925	0,113
Slovenia	€ 978.090	2.046.976	0,478
Spain	€ 78.036.023	45.989.016	1,697
Sweden	€ 10.225.285	9.340.682	1,095
Switzerland	€ 16.133.395	7.783.026	2,073

¹⁾ Vuoden 2008 tietojen mukaan.

Liite 11. Muistio pyöreän pöydän keskustelun pohjaksi

MUISTIO

8.10.2009

HYVITYSMAKSUJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMINEN
- pyöreän pöydän keskustelun pohjaksi 19.10.2009

Johdanto

Hyvitysmaksujärjestelmä korvaa oikeudenhaltijoille yksityisestä kopioinnista aiheutuvasta tulopohjan vähentymisestä johtuvaa haittaa. Hyvitysmaksujärjestelmä samalla oikeuttaa tekijänoikeuden rajoitusta, joka koskee kappaleen valmistamista teoksesta yksityiseen käyttöön.

Suomen hyvitysmaksujärjestelmä on pitkälle kehittynyt, eräs maailman kehittyneimmistä. Samalla on kuitenkin selvää, että riippumatta tästä ”hyvyydestä”, koko hyvitysmaksujärjestelmään kohdistuu aika ajoin muutospainetta. Viimeaikaiset muutospainat johtuvat tietoyhteiskuntakehityksestä ja laitekannan monimuotoistumisesta ja konvergenssista, sähköisen kaupan kehittymisestä sekä itse kopiointitoiminnan merkityksen muuttumisesta uudessa toimintaympäristössä. Periaatteellisesta näkökulmasta sähköisen kuluttajakaupan kehittyminen ja oikeudenhaltijoiden uudet mahdollisuudet määrätä digitaalisessa muodossa olevista teoksista myös teoksen julkistamisen tai julkaisemisen jälkeen on tärkeää.

Oikeudellinen pohja yksityiselle kopioinnille on jo pitkään ollut keskustelunaiheena, sillä toisaalta sähköisen kaupan kehittymisen johdosta yksityisestä kopioinnista tulee yhä suurempi uhka sähköisen kaupan liiketoimintamalleille. Toisaalta yksityinen käyttö on muuttanut muotoaan eikä enää mahdu yksityistä kopiointia koskevan rajoituksen verrattain tiukasti rajattuun piiriin - tästä esimerkkinä laiton vertaisverkkojakelu, joka kuluttajan näkökulmasta saattaa näyttää verrannolliselta yksityiseen kopiointiin.

Huolimatta, että hyvitysmaksujärjestelmä on luonteeltaan summaarinen järjestelmä, Suomen hyvitysmaksujärjestelmää kehittäessä on tavoiteltu oikeudenmukaisuutta. Maksu kohdistuu vain niihin laitetyyppeihin, joita käytännössä käytetään yksityiseen kopiointiin ja maksu kohdentuu niille tekijäryhmille, joiden teoksia kopioidaan yksityiseen käyttöön. Yksityistä kopiointia on selvitetään kopiointitutkimuksilla.

Itse järjestelmästä ei kuitenkaan saisi tulla itsetarkoitus eikä siihen liittyvä byrokratia tai kustannukset nousta suhteettoman suuriksi. Hyvitysmaksujärjestelmän ei myöskään tulisi vaikuttaa haitallisesti luovien sisältöjen sähköisen kaupan kehittymiseen. Tämän suhteen lienee tarpeen tehdä arvovalinta sen välillä, halutaanko yksityistä kopiointia koskeva tekijänoikeudellinen rajoitus säilyttää koskemattomana vai perustuuko tekijänoikeuspolitiikka tässä kohdin luovien sisältöjen sähköisen kaupan kehittymiseen.

Tämän asiakirjan tarkoituksena on tarjota pohja keskustelulle yksityisen kopioinnin ja hyvitysmaksujärjestelmän tulevaisuuden linjauksista.

Nykyiseen hyvitysmaksujärjestelmään liittyviä haasteita

1. ”Kappaleen valmistaminen yksityiseen käyttöön” -käsitteen sisältö ja hyvitysmaksun oikeudellinen perusta

Oikeus valmistaa kappaleita yksityiseen käyttöön ei ole subjektiivinen oikeus, vaan oikeudelliselta luonteeltaan käyttäjän näkökulmasta vapaus käyttää teosta ja tekijän näkökulmasta rajoitus lain tarjoamaan yksinoikeuteen teokseen. Rajoituksella on myös yksityisen käyttäytymisen valvontaan liittyvät sekä oikeudelliset että käytännölliset perusteet.

Mitä pidetään kappaleen valmistamisena yksityiseen käyttöön saattaa vaihdella eri maissa. Esimerkiksi Ruotsissa, jossa pitkälti noudatetaan samaa käsitteistöä kuin meillä, yksityisenä kopiointina on pidetty myös työpaikalla ja työnantajan välineillä tapahtuvaa kopiointia, kuten esimerkiksi tilanteessa, jossa työntekijä valmistaa muutaman kappaleen teoksesta työtoverien käyttöön. Yksityistä kopiointia on Suomessa perinteisesti tulkittu rajoitetummin. Tekijänoikeuslaissa ei ole tarkalleen määritelty mitä on pidettävä yksityisenä kopiointina. Rajanvedolla on merkitystä tutkittaessa yksityisen kopiointin laajuutta sekä arvioitaessa perusteet hyvitysmaksun perinnälle ja hyvitysmaksun palautukselle.

Onko tarpeen selventää mitä tarkoitetaan kappaleen valmistamisella yksityiseen käyttöön?

Internet-televisiopalveluiden yleistyessä on herännyt kysymys, onko verkkotallennuspalvelun käyttämistä pidettävä yksityisenä kopiointina. Tällä hetkellä Suomessa tarjottavat verkkotallennuspalvelut näyttäisivät olevan sellaisia, että kysymys ei ole yksityisestä kopioinnista, vaan kyse on ollut palvelun tarjoamisesta taikka kopion teettämisestä ulkopuolisella, mikä tekijänoikeuslain 12 §:n 3. momentin mukaan on kiellettyä sävellysteosten, elokuvateosten, käyttöesineiden sekä kuvanveistosten ja taideteosten osalta. On kuitenkin mahdollista, että verkkotallennuspalvelun toteutus voi mahdollistaa kappaleiden valmistamista yksityiseen käyttöön ja tällöin on otettava uudelleen harkintaan, miten hyvitysmaksujärjestelmä voidaan ulottaa tällaisiin palveluihin.

Tulisiko jo tässä vaiheessa pyrkiä huomioimaan, että tulevaisuudessa yksityiseen käyttöön tarkoitettuja kappaleita voidaan tallentaa verkkopalvelimille?

Vuonna 2006 voimaan tulleen lakimuutoksen jälkeen kappaleen valmistaminen yksityiseen käyttöön ei ole sallittua ns. laittomasta lähteestä, eli mikäli alkuperäinen kappale on valmistettu tai saatettu yleisön saataviin ilman tekijän lupaa. Tämä johtaa siihen, ettei laittomasta lähteestä tapahtuvaa kopiointia voida pitää hyvitysmaksujärjestelmään kuuluvana kappaleen valmistamisena yksityiseen käyttöön, jota huomioidaan kopiointitutkimuksissa yksityiseen käyttöön tapahtuvana kappaleen valmistamisena. Säännöksellä asetetaan myös kuluttajalle selonottovelvollisuus alkuperäiskappaleen oikeudellisesta luonteesta.

Olisiko laittoman lähteen vaatimuksesta luovuttava koskien tekijänoikeuslain 11 §:n mukaista rajoitusta (kappaleen valmistaminen yksityiseen käyttöön)?

Oikeus valmistaa kappaleita yksityiseen käyttöön kohdistuu aineistoon, joka ei ole erikseen lisensoitu ja joka on käytännössä oikeudenhaltijan hallinnan ulkopuolella. DRM-järjestelmät ja sähköinen kaupankäynti (yhdistettynä siihen, että oikeudet digitaalisiin kappale-

leisiin eivät raukea) merkitsevät sitä, että kappaleen valmistaminen perustuu sopimukseen ja/tai kappaleen valmistamista voidaan valvoa tai rajoittaa.

Mikäli toivotaan, että oikeus valmistaa kappaleita yksityiseen käyttöön säilyisi koskemattomana myös niissä tapauksissa joissa käytetään teknisiä suojakeinoja, ja pidetään tämän tekijänoikeudellisen rajoituksen sivistyksellisiä, yksityisyyden suojaan liittyviä ja muita perusteita tärkeinä, tulisi ehkä harkita, pitäisikö yksityistä kopiointia koskeva tekijänoikeuden rajoitus olla pakottava siten, sopimuksin tai teknisin suojakeinoin saisi rajoittaa oikeutta valmistaa kappaleita yksityiseen käyttöön.

Mikäli sen sijaan päädytään luovien sisältöjen sähköisen kaupan kehittämisen kannalle, merkitsee tämä vaihtoehto lähtökohtaisesti, että yksityistä kopiointia koskevaa tekijänoikeuden rajoitusta tulisi tulkita suppeasti ja että samaten hyvitysmaksujärjestelmäänkin suhtaudutaan tiukemmin ainakin siten, että tarkoin harkitaan millä tavoin hyvitysmaksujärjestelmä vaikuttaa eri laitteiden väliseen kilpailuun (kilpailuneutraliteettinäkökohta) ja miten hyvitysmaksupolitiikka vaikuttaa luovien sisältöjen sähköisen kaupan kehitykseen.

Väheneekö oikeuteus kappaleiden valmistamiselle yksityiseen käyttöön ja samalla hyvitysmaksun oikeutus, kun kappaleen valmistamisesta voidaan sopia tai siitä muulla tavoin voi määrätä (tai estää) DRM-järjestelmillä? Lisääkö DRM-järjestelmien mahdollisuuksia estää kappaleiden valmistamista painee muuttaa lain sallimaa vapautta valmistaa kappaleita yksityiseen käyttöön subjektiiviseksi oikeudeksi valmistaa kappaleita? Miten subjektiivinen oikeus valmistaa kappaleita yksityiseen käyttöön tulisi tällöin rajoittaa?

2. Hyvitysmaksujärjestelmän vaikutus markkinoiden kehittymiseen

EU:n direktiivi 29/2001/EY näyttää lähtevät siitä, että DRM-järjestelmät ja sopimuksiin perustuva kappaleen valmistaminen pitkällä aikavälillä syrjäyttävät oikeudenhaltijan hallinnan ulottumattomissa tapahtuvaa yksityistä kopiointia ja että tätä sähköisen kaupankäynnin kehittymistä tulee tukea.

Oikeudenhaltija voi tahtoessaan edellyttää teknisten suojakeinojen ja DRM-järjestelmien käyttöä estämään kopiointia tai lisensioimaan tekijänoikeudellista käyttöä. Järjestelmien ansiosta oikeudenhaltija voi siis kontrolloida aineiston käyttöä sekä oikeudellisessa että käytännöllisessä mielessä vielä senkin jälkeen, kun aineisto on saatettu markkinoille. Kun oikeudenhaltijalla on oikeus ja mahdollisuus estää kopiointi on kyseenalaista onko perustetta hyvitysmaksujärjestelmälle.

Hyvitysmaksujärjestelmän perustamisen aikoihin vuonna 1984 ei ollut nähtävissä, että kuluttajien kanssa voitaisiin sähköisesti sopia teoksen käytön ehdoista. Sähköisessä kuluttajakaupassa myös kaupan kohde, digitaalisessa muodossa oleva teoskappale tai digitaalinen tiedosto, toimitetaan kuluttajalle sähköisesti. Kuluttaja saa sopimuksen puitteissa valmistaa teoksesta kappaleita tai siirtää teos toiseen laitteeseen sopimuksen edellyttämässä laajuudessa. Yleensä oikeudenhaltijalla on ainakin periaatteessa mahdollisuus edellyttää, että kuluttajan mahdollisuuksia valmistaa kappaleita rajoitetaan tai että siitä kertyy lisämaksu.

Kun sähköinen kuluttajakauppa yhdistetään hyvitysmaksujärjestelmään voidaan ajatella, että samasta sisällöstä maksetaan kahdesti; ensin suoranaisten käyttöoikeuslisenssin muodossa ja sitten vielä hyvitysmaksun muodossa. Oikeudenhaltijat ovat taas esittäneet, että nämä tulisi nähdä eri asioina, ts. että kuluttajan maksama käyttöoikeuslisenssi kattaa vain aineiston saataville saamisen mutta ei sen tallentamisen. Ehdotukset, joiden mukaan verkkoliittymille asetettaisiin uusi hyvitysmaksujärjestelmä, pidetään käyttäjien taholta kolminkertaisena maksuna.

Viime kädessä on kysymys siitä, suositaanko hyvitysmaksujärjestelmää individuaalilisen sioinnin kustannuksella vai päin vastoin. Ei ole estettä sisällyttää lisenssimaksu käyttöoikeuslissenssiin samalla tavalla kuin esimerkiksi kirjastojen lainauskorvaukset elokuvien osalta on sisällytetty elokuvien hintaan, vaan tässä on kysymys hinnoittelumalleista. Voidaan olettaa, että oikeudenhaltijoille ja palveluntarjoajille on edullista, että maksu eriytetään, jolloin itse käyttöoikeuslissenssin hinta (eli kauppahinta) pysyy alhaisempana. Sen sijaan kuluttajille tällainen hinnoittelumalli ei ole läpinäkyvä eikä ole omiaan toteuttamaan vapaan markkinan periaatetta.

Hyvitysmaksu on riippumaton aineiston tosiallisesta käytöstä ja aineiston laadusta. Käytännössä sellainen kuluttaja, joka tallentaa pääasiallisesti sähköisestä kaupasta ostamaansa aineistoa maksaa yhtä paljon hyvitysmaksua kuin kuluttaja, joka tallentaa muualta hankittua aineistoa.

Hyvitysmaksujärjestelmä voi hidastaa yksilölliseen lissensiointiin perustuvien lissensiointimallien sekä näitä tukevien DRM-järjestelmien käyttöönottoa, mikäli oikeudenhaltijan saama osuus hyvitysmaksuista on yhtä suuri tai suurempi kuin myyntiin tai lissensiointiin perustuvien tulojen määrä. Tämä pitänee paikkansa vain edellyttäen, että yksityinen kopiointi ei suoraan korreloi myynnin kanssa, jolloin hyvitysmaksu voi tarjota mittakaavaedun yksilölliseen lissensiointiin verrattuna. Hyvitysmaksujärjestelmä voidaan siis tällöin ajatella kilpailevan DRM-järjestelmien kanssa yksityisen käytön lissensioinnin osalta tarjoten eräänlaisen kertaveloitusvaihtoehdon.

Myös oikeudenhaltijat asetetaan eriarvoiseen asemaan, kun sellaiset alat, jossa aineisto on pitkälle suojattu DRM:llä (esimerkiksi peliteollisuus) eivät pääse osalliseksi hyvitysmaksusta. Sisältöteollisuuden täytyy siten tarkasti harkita, kannattaako sisältöä suojata, sillä silloin tulonlähteenä ovat ainoastaan käyttöoikeuslissenssit ja sisällöntuottaja voi joutua kantamaan kustannukset DRM:n asettamisesta (ellei jakelija tai jokin kolmas taho vastaa siitä). Suojaamattoman sisällön osalta sisällöntuottaja voi saada tuloja sekä käyttöoikeuslissensseistä että hyvitysmaksun muodossa.

Hyvitysmaksu voidaan ajatella kilpailevan sähköisen kaupan kanssa. Oikeudenhaltijoille edullisin vaihtoehto lienee, että hyvitysmaksujärjestelmä säilyy ja mielellään laajenee, mutta että samalla oikeudenhaltijoiden vapaus määrätä yksityisestä kopioinnista vaihtoehtoisin menetelmin, käytännössä DRM-järjestelmin ja sopimuksin, säilytetään. Kuluttajanäkökulmasta hyvitysmaksu muodostuu piileväksi hinnaksi ja vähentää sisällöstä maksettavan hinnan läpinäkyvyyttä. Elektroniikkateollisuuden ja vähittäiskaupan näkökulmasta hyvitysmaksu vaikuttaa laitteiden kuluttajahintoihin ja saattaa vähentää kotimaisen elektroniikkateollisuuden ja vähittäiskaupan kilpailukykyä ulkomaisiin kilpailijoihinsa verrattuna. Kilpailunäkökulmasta hyvitysmaksujärjestelmä ei saisi muodostua markkinahäiriöksi kuluttajakaupassa tai estää taikka hidastaa sähköisen kaupan kehittymistä ja uusien liiketoimintamallien käyttöönottoa.

Analogisessa ympäristössä kuluttajaan asti ulottuvaa tekijänoikeuksia koskevaa rikkomaton sopimusketjua ei ole käytännössä mahdollista toteuttaa. Digitaalisessa ympäristössä sähköinen kuluttajakauppa tarjoaa rinnakkaisen ja potentiaalisesti kilpailevan hinnoittelumallin.

Vaarantaako hyvitysmaksujärjestelmä sähköisen kaupan kehittymistä? Onko näköpiirissä, että sähköisen kaupan kehittymisen ensisijaisuutta ajatellen olisi syytä vähentää hyvitysmaksujärjestelmän roolia? Millä tavoin edellä kuvatut intressit tulisi yhteensovittaa? Olisiko esimerkiksi hyvitysmaksuvarojen ohjaaminen oikeuksien sähköisten hallinnointijärjestelmien infrastruktuurin kehittämiseen eräs mahdollinen tapa vähentää hyvitysmaksujärjestelmän sähköisen kaupan kehittymiselle potentiaalisesti aiheutuvaa haittaa?

3. Laitepohjainen hyvitysmaksujärjestelmä

Hyvitysmaksujärjestelmämme perustuu tallennusvälinekohtaiseen maksuun. Maksun määrittäminen muuttuu vaikeammaksi laitteiden yhdyntymisen (konvergenssin) ja monikäyttöisyyden takia. Voi olla vaikeaa määritellä, kuuluuko laite tiettyyn hyvitysmaksukategoriaan vai ei ja millä tavoin hyvitysmaksukategoriat tulisi määritellä. Ero puhelinten ja mp3-soittimien, kameroiden, navigaattoreiden, tietokoneiden ja PDA-laitteiden välillä vähenee. Samaa laitetta voidaan käyttää moneen eri tarkoitukseen, jolloin tekijänoikeuslain 12 §:n mukainen käyttö kappaleen valmistamiseksi yksityiseen käyttöön saattaa olla varsin vähäisessä roolissa laitteen käyttötarkoitusta ajatellen. Nämä seikat vaikeuttavat myös kopiontutkimusten tekemistä, joilla selvitetään yksityisen kopioinnin laatua ja laajuutta. Tekijänoikeuslaki lähtee siitä, että yksityisen kopioinnin laajuutta on otettava huomioon laitekohtaisen hyvitysmaksun tasoa määriteltäessä. Tämä arvio vaikeutuu laitteiden luokittelun vaikeutuessa. Lisäksi laitetyypin sisällä voi olla suuria eroja; Näin esimerkiksi osa matkapuhelinmalleista käytetään vain vähäisessä määrin tai ei ollenkaan yksityiseen kopiointiin kun taas toiset ovat hyvinkin verrattavissa mp3-soittimiin.

Mikäli verkkotallennuspalvelut kehittyvät sellaisiksi, että niitä enenevässä määrin käytetään yksityiseen kopiointiin, asettaa tämä uusia haasteita hyvitysmaksupolitiikalle ja hyvitysmaksujen perinnälle.

Edellä kuvatut seikat huomioon ottaen, tulisiko hyvitysmaksujärjestelmän kehittyä yksityiskohtaisempaan suuntaan, jossa jopa tietyn laitekategorian (esimerkiksi matkapuhelimen) jokin alakategoria (esimerkiksi musiikkipuhelin, jossa yli 2 MB tallennuskapasiteetti) pidetään relevanttina laitepohjana? Vai pitäisikö vaihtoehtoisesti pyrkiä ylimalkaisempaan järjestelmään, ja mihin sellainen järjestelmä pohjautuisi?

4. Maksun määrä ja suhde tallennusvälineen kauppahintaan

Maksuun sisällytetään vuodesta 2009 alkaen ALV, joka merkittävästi nostaa hyvitysmaksun osuutta tallennusvälineen kauppahinnasta. Tallennusvälineiden muistikoot ovat kasvaneet ja siten myös niihin liittyvät hyvitysmaksut. Kun tallennusvälineiden suhteellinen hinta on merkittävästi laskenut merkitsee tämä sitä, että hyvitysmaksun osuus tallennusvälineen hinnasta on kasvanut. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa oikeudenhaltijoiden näkökulmasta hyvitysmaksu on alimitoitettu ja teollisuuden näkökulmasta ylimitoitettu ja vähentää laitemyyjien kilpailukykyä erityisesti huomioiden käyttäjien lisääntyneitä mahdollisuuksia tuoda tallennusvälineitä maista joissa ei ole hyvitysmaksua tai joissa hyvitysmaksu on alhaisempi.

Miten hyvitysmaksujärjestelmässä pitäisi huomioida edellä kuvattu kehitys? Pitäisikö hyvitysmaksua tulevaisuudessa suhteuttaa tallennuskapasiteettiin vai laitteen jälleenyntöhintaan?

5. Hyvän hallinnon ja julkisen luotettavuuden ja läpinäkyvyyden toteutuminen hyvitysmaksujärjestelmässä

Tekijänoikeuslain 26 a §:n 3. momentin mukaan hyvitysmaksun suuruutta vahvistettaessa tulee ottaa huomioon saatavilla oleva tutkimustieto yksityisen kappaleen valmistamisen yleisyydestä sekä se, missä määrin yksityisen kappaleen valmistamisen estäviä teknisiä toimenpiteitä on käytetty yleisön saataviin saatettujen teosten suojana. Laitetyypeittäin tulee lisäksi ottaa huomioon se, missä määrin laitetta on mahdollista käyttää kappaleiden valmistamiseen teknisillä toimenpiteillä suojaetuista ja suojaamattomista teoksista.

Viittaus kopiointitutkimuksien huomioon ottamiseen otettiin tekijänoikeuslakiin lailla 14.10.2005/821, joka astui voimaan 1.1.2006. Koska laissa nimenomaisesti viitataan tutkimuksiin, korostuu niiden merkitys. Kun vielä ottaa huomioon, että osallisen edut ja velvoitteet perustuvat kyseessä oleviin tutkimuksiin, korostuvat tutkimusten läpinäkyvyys, puolueettomuus ja luotettavuus. Kopiointitutkimuksissa käytettävän metodologian ja tulosten tulkinnan asianmukaisuus on keskeistä, jotta kopiointitutkimuksiin voitaisiin luottaa pohjana julkista päätöksentekoa.

Tällä hetkellä kopiointitutkimuksista vastaa Teoston hyvitysmaksuyksikkö. Sekä oikeudenhaltijapuoli että elektroniikkateollisuus on ollut edustettuna kopiointitutkimuksia suunnitelleessa toimielimessä. Oikeudenhaltijat ja elektroniikkateollisuus ovat kuitenkin olleet erimielisiä tutkimusten tulkinnasta ja niistä tiedottamisesta.

Täyttääkö oikeudenhaltijaosapuolen alaisuudessa toimiva yksikkö ja sen toimintatavat asiassa edellytettävän objektiivisen puolueettomuuden kriteeriä? Ellei, miten kopiointitutkimusten tekeminen ja niistä tiedottaminen tulisi järjestää tulevaisuudessa?

Hyvitysmaksu jakautuu suoraan ja välilliseen korvaukseen. Suora korvaus tilitetään edelleen tekijänoikeusjärjestöjen välityksellä tekijöille ja muille oikeudenhaltijoille. Jako perustuu pääsääntöisesti radio- ja televisioyhtiöiltä saatuun ohjelmatietoon sekä myyntitilastoihin.

Tulevaisuudessa internetin kautta saavutettavien lähteiden määrä lisääntyy, jolloin tietopohja tekijöistä ja oikeudenhaltijoista, joiden teoksia käytetään, vähenee.

Tulisiko sillä, että yksityisen kopioinnin kohteena olevan aineiston oikeudenhaltijat on internet-ympäristössä yhä vaikeampaa tunnistaa olla vaikutusta hyvitysmaksujärjestelmään, esimerkiksi siten että välillisten korvausten osuus kasvaa?

Nykyisellään vajaa puolet hyvitysmaksuista maksetaan tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin (välilliset korvaukset). Laissa, asetuksessa tai julkisissa ohjeissa ei ole kerrottu millä tavoin voi hakea korvausta.

Ovatko kaikki tekijät ja lähioikeuden haltijat joiden teoksia tai muita suojan kohteita käytetään yksityiseen kopiointiin hyvitysmaksun suoran tai välillisen korvauksen piirissä? Miten hyvitysmaksun jakamiseen liittyvää menettelyä tulisi kehittää, jotta se olisi riittävän avoin ja tasapuolinen?

6. Suomen hyvitysmaksupolitiikka EU:ssa

Hyvitysmaksujärjestelmästä on tullut EU-lainsäädännön mukainen instituutio vuoden 2001 tekijänoikeusdirektiivillä (2001/29/EY). Yksityistä kopiointia ja hyvitysmaksujärjestelmän toteutumista koskeva täsmällinen sääntely on kuitenkin jätetty jäsenvaltioiden harkinnan varaan. EU-keskusteluissa teemoiksi ovat nousseet muun muassa kysymys yksityisen kopioinnin ja teknisten suojakeinojen välisestä suhteesta sekä eri hyvitysmaksujärjestelmistä johtuvat epäkohdat sisämarkkinoiden kehittymisen osalta.

Koska EU:ssa ei ole harmonisoitua hyvitysmaksujärjestelmää, saattaa tämä johtaa jäsenmaiden väliseen kilpajuoksuun hyvitysmaksujärjestelmän laajentamiseksi ja hyvitysmaksukertymän kasvattamiseksi. Tämä johtuu siitä, että tiukasti kilpailluilla markkinoilla hyvitysmaksua ei voi lisätä kuluttajahintaan, vaan alhaisten hyvitysmaksujen maat subventoivat korkeiden hyvitysmaksumaiden järjestelmää. Samalla hyvitysmaksu koituu pääsääntöisesti kansallisen sisällöntuotannon eduksi.

Toisaalta voi syntyä lisääntyvä kuilu alhaisen ja korkean hyvitysmaksun maiden välille, sillä niiden maiden, joiden rajat ylittävä tallennusvälineitä (ja soittimia) koskeva kauppa on tärkeämpi osa kansallisesta taloudesta kuin hyvitysmaksukertymä, kannattaa pitää hyvitysmaksut alhaisena.

EU:n sisämarkkinoilla ongelmia aiheutuu myös rajat ylittävässä kaupassa. Yritykset, jotka tarjoavat tallennusvälineitä myytäväksi kuluttajille eri maissa voivat joutua raportoi-
maan ja tilittämään hyvitysmaksuja eri maiden järjestelmien mukaisesti, mikä aiheuttaa yri-
tyksille merkittäviä välillisiä kustannuksia. EU:ssa ei myöskään ole yhteisiä sääntöjä siitä,
pitääkö yrityksen toimintaan soveltaa etabloitumismaan vai kohdemaan hyvitysmaksujär-
jestelmää, kuten ei myöskään hyvitysmaksun palautuksesta viennin yhteydessä tai yleensä
kaksoisveloituksen estämiseksi.

Mitä haittaa tai hyötyä Suomelle aiheutuu siitä, että yksityisen kopioinnin määritel-
mää ja suhdetta teknisiin suojakeinoihin sekä hyvitysmaksujärjestelmään ei ole yhdenmu-
kaistettu? Tulisiko Suomen aktiivisesti ajaa hyvitysmaksujärjestelmän yhdenmukaistamista
EU:ssa?

7. Vaihtoehtoinen järjestelmä - millainen se voisi olla?

Jos vaihtoehtoista järjestelmää nykyiselle järjestelmälle luotaisiin, voisi ratkaisuna olla esi-
merkiksi

- a) hyvitysmaksun sisällyttäminen mahdolliseen tulevaan mediamaksuun
- b) ALV-pohjainen ratkaisu tietyistä kulutusvälineistä
- c) budjettivaroin maksettava korvaus.

Mitkä olisivat kunkin vaihtoehdon höydyt ja haitat verrattuna nykyiseen järjestelmään?

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la culture

ISBN 978-952-485-946-2 (nid.)

ISBN 978-952-485-945-5 (PDF)

ISSN-L 1799-0327

ISSN 1799-0327 (painettu)

ISSN 1799-0335 (PDF)